Къурмэн хьид махуэ лъапIэмкIэ дынывохъуэхъу!

ФИФI ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ IЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКIУ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КЪБР-М И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЪАНДЗРЭ КЪИДОКI

№№224-225 (21.633) ●2009 гъэм щэкIуэгъуэм (ноябрым) и 27, мэрем ●Тхьэмахуэм тхуэ къыдок! ● И уасэр соми 6-щ● adyghe@mail.ru adyghepsale.ru

● Дыгъуасэ

КъБР-м и Президентым доклад ещI.

Бэчыжь Лейлэ и псалъэ.

КIыщокъуэ Алим и пшыхь

Дыгъуасэ Музыкэ театрым Iэтауэ щагъэлъапIащ Къэбэрдей-Балъкъэрым и цIыхубэ усакIуэ, УФ-м, КъБР-м я къэрал, Къандур Иззэт, Шолохов Михаил сымэ я цIэкIэ ягъэувэ саугъэтхэм я лауреат, Социалист Лэжьыгъэм и Пычыжь КIыщокъуэ Алим къыззэралъхурэ илъэс 95-рэ зэрырикъур.

КъБР-м щэнхабзэмкIэ и министр **Фырэ Руслан** пшыхь дахэр къыззIунихри, япэу псалъэ иритащ Къэбэрдей-Балъкъэрым и Президент **Къанокъуэ Арсен.** Республикэм и Лъщхьэм ищIа докладым Iупщlу къыщыхэщащ нужьрей илъэсищэм къэбэрдей литературэм икIуа гъуэгуанэм КIыщокъуэ Алим и творчествэм лъужь дахэ къызэрыщигъэнар. Адыгэ гъащIэм и дежкIэ абы и усэхэмрэ романхэмрэ мыхьэнэшхуэ ин дыдэ зэриIэр хэт и дежкIи зэрынэрылъагъур Президентым кьигъэлъэгъуащ.

НужькIэ псалъэ зрата УФ-м и ТхакIуэхэм я зэгухьэныгъэм и секретарь **Парназ Анатолэ** гуапэу тепсэлъыхьащ КIыщокъуэм и Гъдакъэщlэкlэм урысейпсо литературэм зэрызыригъэужьар, ар нэхъ къулей зэращIар.

КIыщокъуэ Алим екъэлIа гукъэкIыж дахэхэмкIэ къызэхуэсахэм ядэгуэшащ Адыгэ Республикэм и ТхакIуэхэм я зэгухьэныгъэм и тхьэмадэ, КъБР-м, КъШР-м, АР-м я цIыхубэ тхакIуэ, СССР-м, УФ-м, Адыгейм я къэрал, Шолоховым, Дунейпсо Адыгэ Хасэм я цIэкIэ ягъэувэ саугъэтхэм я лауреат **МэшбащIэ Исхьакъ.**

КъищынэмыщIауэ зэIущIэм къыщыпсэуащ Къэрэшей-Шэрджэсым и ТхакIуэхэм я зэгухьэныгъэм и гуащI, ЩIэныгъэхэмкIэ Дунейпсо Адыгэ Академием и вице-президент, филологие щIэныгъэхэм я доктор, профессор **Бэчыжь Лейлэ,** Осетие Ищхьэрэ-Алание и ТхакIуэхэм я зэгухьэныгъэм и тхьэмадэ **Ходов Камал,** «Минги Тау» журналым и редактор нэхьыщхьэ, КъБР-м и Парламентым и депутат **Додуев Аскэр** сымэ, нэгъэщIэхэри.

И адэм хуащIа гупсыгъэ иным папщIэ къызэхуэсахэм фыщIэ яхунщу утыку кьихьащ тхакIуэшхуэм и къуэ **КIыщокъуэ Айтэч (Александр).**

Пшыхь дахэм кьрихьэлIащ КъБР-м и Парламентым и Тхьэмадэ **Чеченов Ануар,** Правительствэм и УнафэщI **Меркулов Александр,** министрхэр, депутатхэр, кьалэ, район Iэтащхьэхэр, КIыщокъуэм и творчествэм дихьэххэр.

ЗэIущIэр ягъэдэхащ Къэбэрдей, Урыс къэрал драмэ театрхэм, Кабардинка- ансамблым я артистхэм ягъэува «Къуэ кIыззэралъхуа» литературэ-макъамэ композициэм, КIыщокъуэ Алим и псалъэхэмкIэ зэхалъхьа уэрэдхэм, усэ жьгъырухэм.

ХЬЭТАУИслъам.

Сурэтхэр **КЪАРЕЙ Элинэ** *трихащ.*

●КъБР-м и Парламентым

Унафэхэм хоплъэж

«Урысей Федерацэм щыпIэ самоуправленэ къыщыззгъэпэщыным лъабжьэ хуэхъуэ Iуэхугъуэ нэхъыщхьэхэм ятеухуауэ» 131-нэ Федеральнэ законым ямыгъэзащIэу зэгухьэныгъэхэм я лэжьыгъэр ззэыгъэуIу советым хэтхэм «Урысей Федерацэм щыпIэ самоуправленэ къыщызэгъэпэщыным лъабжьэ хуэхъуэ Iэхугъуэ нэхъыщхьэхэм ятеухуауэ» 131-нэ Федеральнэ законыр ямыгъэзащIэу къыщалъытэу КъБР-м и Парламентым зэрызыхуагъэзар.

Абы къищынэмыщIауэ, УФ-м ЮстициэмкIэ и министерствэм и Управленэу КъБР-м щыIэм 2009 гъэм жэпуэгъуэм и 20-м иригъэкIа екIэ щIэныгъэныгъэхэм къызэрагъэлъэгъуэамкIэ «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и муниципальнэ щIыналъэхэм я гъунапкъэхэмрэ статусымрэ ятеухуауэ» 2005 гъэм мазаём и 27-м КъБР-м кьыщащта Законым, иужькIэ абы хальхьэжа зэхъуэкIыныгъэхэм, кьапщтэмэ, Бабугент къуажэм и гъунапкъэхэм зэхъуэкIыныгъэ хэлъхьэныр КъБР-м и Парламентым зэлпъэныр кьызэтегъэувыIэн «КъБР-м и гъэмахуэ хьупIэхэм я статусым теухуауэ» Законыр кьащтэху, а хьупIэхэм я гъунапкъэхэр зэгъэбелджылыхь.

Мыпхуэдэ Iуэху кьыхальхьэныр къыхэкIащ Аушыджэр, Зеикъуэ, Жэмтхьэлэ, Лэшынкъей, Щхьэлыкъуэкъуажэхэм я администрацIэхэм я Iэтащхьэхэм, Адыгэ жылагъуэ зэгухьэныгъэхэм я лэжьыгъэр ззэыгъэуIу советым хэтхэм «Урысей Федерацэм щыпIэ самоуправленэ къыщызэгъэпэщыным лъабжьэ хуэхъуэ Iэхугъуэ нэхъыщхьэхэм ятеухуауэ» 131-нэ Федеральнэ законыр ямыгъэзащIэу къыщалъытэу КъБР-м и Парламентым зэрызыхуагъэзар.

Абы къищынэмыщIауэ, УФ-м ЮстициэмкIэ и министерствэм и Управленэу КъБР-м щыIэм 2009 гъэм жэпуэгъуэм и 20-м иригъэкIа екIэ щIэныгъэныгъэхэм къызэрагъэлъэгъуэамкIэ «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм я хэхтыкъым Абы ебгъэщIэн. Мыр гуэныкъэхэр кьыщыпхуэгъу, Ди Щхьэщыгу и Алыхьым фIыщIэ щыхуащI гуфIэгъэуащ.

ИгъэщащI фарзэхэм тхыдэкIи нэщэнэхэмкIи яIэ мыхьэнэр фIэщхъуныгъэ зыхъэть дэтхэнэми фIыуэ ищIэн хуэйщ, кьыдиныгъ Iуэхуэхэр ззфIигъэкIыпхэ, хьэрэмыгъэ псоми зыпыIуидзэкIэрэ икIи Къэзыгъэщlэрэ Къемэт махуэмрэ къэмыланджэжу и фIэщ зэрыхъэр аргуэру зэ кьигъэлъагъуэкIэрэ, Алыхьым и нэфIыр кьыщыхуэну зэрыгугъэм кьыхэкIыу.

Мы гуфIэгъэуэр къуэпсэхмкIэ хуокIуэ Ибрэхьим бегьымбарым, Ди Щхьэщыгу ит Алыхьым и нэфIыр зыщыхуам. Алыхьым апхуэдизкIэ хуэпэжт, и фIэщхъуныгъэр интти, абы Тхьэ иIущ и кIуэ закъуэр Ди Щхьэщыгу итым кьурмэн хуищIыну. Ди Щхьэщыгу ит Алыхьым и фIэфIныгъэр игъэзэщIэну яужь щихьэм, бегьымбарым кьызэхихащ Абы и псалъэхэр: «Уэ, Ибрэхьим, сызэрыпщыгугъар бгъэпэжащ» (37-нэ сурэ, 104-105-нэ Iэятэр) икIи и кьуэм и пIэкIэ нукIыну мэл кьыхуигъэкIуащ. Апхуэдэ тыгъэм папщIэ Дыкъэзыгъэщlам фIыщIэ хуэзыщI Ибрэхьим (и ахърэтыр махуэ хуэфащ) мэлыр кьурмэн нукIащ. Тхьэм абы цIыхуэ иригъэгъэжакъым, гъэунэхуныгъэр зыхуэгъэзар нэгъэущIи: фIэщхъуныгъэ быдэмрэ Тхьэм и пащхьэм щиIэ фIэлIыкIымрэ я жуэапу хуейт мыр хьэжь ящищIи: Абы дежкIэ Iэщым иIри ирэ нэсынукъым, Абы и деж нэсынур Тхьэм и пащхьэм щывнIэ фIэлIыкIырщ».

Ди фIэщхъуныгъэмкIэ тхэгъэ быдагъыр зэриригъэнэхур ди гъащIэм кьыгуэхьпIэ зимыIэ и Iыхьэщ икIи ар щытщ Ди Щхьэщыгу ит Алыхьым дэ кьыткIэлъыпэзрихьэ захуагъэ ин дыдэр кьэзыгъэлъагъуэу. Зыгуэрхэр абы кьудлыкъуIэ, зыгуэрхэр мыхьэкуIэ, кьуелейсызыгъэкIэ, зыгуэрхэр узкIэ е узыншагъэ быдэкIэ егъэунэху - ар Алыхьым и хабзэщ.

Ди Щхьэщыгу итым кьытхуегъэувэ псэкIэ фIэщхъуныгъэр тхэпъыну, ауэ абы папщIэ мащIэщ фэрыщIу, акъылкIи гукIи щIэмыгъэбыдауэ «Сэ си фIэщ хуащIакъпIэныр. Тхухиха гъащIэр духьхукIэ гурэ псэкIэ диным дыззэрыхуэпэжыр, Ди Щхьэщыгу ит Алыхьым и жыIэм дыззэрыщIэтыр псалъэкIи IуэхукIи къэдгъэлъэгъуэн хуейщ пэжыгъэм и гъуэгум дытету икIи а гъуэгум дытезыхуну хущIэкъу шейтIаным къыткIэлъызэрихьэ хьэгъэщагъэ куэдыкIейр Iупсэм тщIыуэ.

Сэ Ди Щхьэщыгу ит Алыхьым солъэIу ди фIэщхъуныгъэр итъэбыдэну, дунейхэм я Тетым кьытхуигъэхьэзыра гъэунэхуныгъэм щIыхь пыIуу дыкъыззрыхэкIын щыIэныгъэ кьытхилъхьэну.

Ди кьурмэн, хьэж, ди лъахэгъуэхэр Тхьэм зэрелъэIу псори Ди Щхьэщыгу итым тIих икIи Ар фIыгъуэ инкIэ зыхуэупсэн дищI!

ПщIэ зыхуэсщI си къуэшхэ, си щыпхъухэ! Хуит сыкъэфщI си гум кьыбгъэдэкIыу ГуфIэгъуэ инымкIэ сынывэхъуэхъуну, насыпэ, узынщагъэ, быдагъэ, фIэщхъуныгъэ фIиэну сыззригуапэр вжесIэну! Фэри фи Iыхьлыхэри мамыру Тхьэм фигъэпсэу!

ПЩЫХЬЭПЩЭ Iэнас,

КъБР-м и мустыьмэнхэм я Iуэхущlапlэм и унафэщI.

Къурмэн махуэшхуэм ирихьэлIэу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президент Кьанокъуэ Арсен цIыхухэм

Зэрызахуигъазэр

Мусльымэну дунейм тет псоми нобэ ягъэльапIэ псапэмрэ гущIэгъуэмрэ я махуэшхуэр - Къурмэныр. Си гуапэу мусльымэнхэм, Къэбэрдей-Балъкъэрым щыпсэухэм сохъуэхьу а гуфIэгъуэ инымкIэ.

ЦIЫХУХЭМ я гъащIэм диным щиIэ мыхьэнэм щыхэхьуэ мы лъэхьэнэм куэд елытащ цIыхубэм я хьэлащэн дахэхэр зэтегъэуцужыным, лъэпкъ, дин зэпымщIэныгъэхэр гъэтэмэныным хуэунэтIауэ кьэрал властымрэ динымрэ зэрызэдэлажьэм. Дэ пщIэшхуэ худощI а кьалэн инхэр дэгъэкIыным, Къэбэрдей-Балъкъэрым и щIыналъэм мамырыгъэмрэ зэгурыIуэныгъэмрэ зэпыгъэбыдэным республикэм и мусльымэнхэм халэжьхьхьым.

Нобэ сэ мусльымэнхэм, Къэбэрдей-Балъкъэрым ис псоми сохъуэхьу узынщагъэ быдэ, мамырыгъэ, ефIэкIуэныгъэ яIэну.

●Муфтийм и псалъэ

Гуащlэмрэ гущlэгъумрэ зиlэ Алыхьым и цlэкlэ!

ЩЫТХЪУР зейр дунейр кьэзыгъэщIа Алыхьырщ, апхуэдизу фIыщIэр зыхуэфащэр Алыхьым и нэфI зыщыхуа Мухьэмэд бегьымбарымрэ сыт щыгъуи Къемэт махуэр кьэсыху абы гу кьабзэкIэ дэгъэзагурыкIуэ и дэIэпыкъуэгъуэмрэ и Iуэмэтхэмрэщ.

ДинкIэ ди кьуэш, ди щыпхъу пщIэ зыхуэтащIэ! Мусльымэн псомэ я гуфIэгъуэ нэхъ ин дыдэр кьэсащ. Мы гуфIэгъуэр и нэщэнэщ мусльымэн мелуанищэхэм Алыхьым, псори зэлъэIуу зыми емыльэIужьым, и закъуэныгъэр зэрагъэлъапIэу. Абы хуэдэ, Абы ещхьи щыIэкъым. Абы зыри кьиныхъуакъым, Езыри зыми кьиныхъуакъым икIи кьиригъэщIакъэм яхэткъым Абы ебгъэщIэн. Мыр гуэныкъэхэр кьыщыпхуэгъу, Ди Щхьэщыгу ит Алыхьым фIыщIэ щыхуащI гуфIэгъэщ.

ИгъэщащI фарзэхэм тхыдэкIи нэщэнэхэмкIи яIэ мыхьэнэр фIэщхъуныгъэ зыхъэть дэтхэнэми фIыуэ ищIэн хуэйщ, кьыдиныгъ Iуэхуэхэр ззфIигъэкIыпхэр, хьэрэмыгъэ псоми зыпыIуидзэкIэрэ икIи Къэзыгъэщlэрэ Къемэт махуэмрэ къэмыланджэжу и фIэщ зэрыхъэр аргуэру зэ кьигъэлъагъуэкIэрэ, Алыхьым и нэфIыр кьыщыхуэну зэрыгугъэм кьыхэкIыу.

Мы гуфIэгъэуэр къуэпсэхмкIэ хуокIуэ Ибрэхьим бегьымбарым, Ди Щхьэщыгу ит Алыхьым и нэфIыр зыщыхуам. Алыхьым апхуэдизкIэ хуэпэжт, и фIэщхъуныгъэр интти, абы Тхьэ иIущ и кIуэ закъуэр Ди Щхьэщыгу итым кьурмэн хуищIыну. Ди Щхьэщыгу ит Алыхьым и фIэфIныгъэр игъэзэщIэну яужь щихьэм, бегьымбарым кьызэхихащ Абы и псалъэхэр: «Уэ, Ибрэхьим, сызэрыпщыгугъар бгъэпэжащ» (37-нэ сурэ, 104-105-нэ Iэятэр) икIи и кьуэм и пIэкIэ нукIыну мэл кьыхуигъэкIуащ. Апхуэдэ тыгъэм папщIэ Дыкъэзыгъэщlам фIыщIэ хуэзыщI Ибрэхьим (и ахърэтыр махуэ хуэфащ) мэлыр кьурмэн нукIащ. Тхьэм абы цIыхуэ иригъэгъэжакъым, гъэунэхуныгъэр зыхуэгъэзар нэгъэущIи: фIэщхъуныгъэ быдэмрэ Тхьэм и пащхьэм щиIэ фIэлIыкIымрэ я жуэапу хуейт мыр хьэжь ящищIи: Абы дежкIэ Iэщым иIри ирэ нэсынукъым, Абы и деж нэсынур Тхьэм и пащхьэм щывнIэ фIэлIыкIырщ».

Ди фIэщхъуныгъэмкIэ тхэгъэ быдагъыр зэриригъэнэхур ди гъащIэм кьыгуэхьпIэ зимыIэ и Iыхьэщ икIи ар щытщ Ди Щхьэщыгу ит Алыхьым дэ кьыткIэлъызэрихьэ захуагъэ ин дыдэр кьэзыгъэлъагъуэу. Зыгуэрхэр абы кьудлыкъуIэ, зыгуэрхэр мыхьэкуIэ, кьуелейсызыгъэкIэ, зыгуэрхэр узкIэ е узынщагъэ быдэкIэ егъэунэху - ар Алыхьым и хабзэщ.

Ди Щхьэщыгу итым кьытхуегъэувэ псэкIэ фIэщхъуныгъэр тхэпъыну, ауэ абы папщIэ мащIэщ фэрыщIу, акъылкIи гукIи щIэмыгъэбыдауэ «Сэ си фIэщ хуащIакъпIэныр. Тхухиха гъащIэр духьхукIэ гурэ псэкIэ диным дыззэрыхуэпэжыр, Ди Щхьэщыгу ит Алыхьым и жыIэм дыззэрыщIэтыр псалъэкIи IуэхукIи къэдгъэлъэгъуэн хуейщ пэжыгъэм и гъуэгум дытету икIи а гъуэгум дытезыхуну хущIэкъу шейтIаным къыткIэлъызэрихьэ хьэгъэщагъэ куэдыкIейр Iупсэм тщIыуэ.

Сэ Ди Щхьэщыгу ит Алыхьым солъэIу ди фIэщхъуныгъэр итъэбыдэну, дунейхэм я Тетым кьытхуигъэхьэзыра гъэунэхуныгъэм щIыхь пыIуу дыкъыззрыхэкIын щыIэныгъэ кьытхилъхьэну.

Ди кьурмэн, хьэж, ди лъахэгъуэхэр Тхьэм зэрелъэIу псори Ди Щхьэщыгу итым тIих икIи Ар фIыгъуэ инкIэ зыхуэупсэн дищI!

ПщIэ зыхуэсщI си къуэшхэ, си щыпхъухэ! Хуит сыкъэфщI си гум кьыбгъэдэкIыу ГуфIэгъуэ инымкIэ сынывэхъуэхъуну, насыпэ, узынщагъэ, быдагъэ, фIэщхъуныгъэ фIиэну сыззригуапэр вжесIэну! Фэри фи Iыхьлыхэри мамыру Тхьэм фигъэпсэу!

ПЩЫХЬЭПЩЭ Iэнас,

КъБР-м и мустыьмэнхэм я Iуэхущlапlэм и унафэщI.

●КъБР-м и Правительствэм

Бюджетым топсэлъыхь

КъБР-м и Правительствэм и дыгъуасэрей зэIущIэм Iуэхугъуэ 12-м щыхэплъащ. Ар иригъэкIакIащ абы и Унафэщl Меркулов Александр.

ЗЭХЫЛХЬЭМ яIэу щытепсэлъыхьащ 2009 гъэм и мазэ 9-м Къэбэрдей-Балъкъэрым и республикэ бюджетыр гъэзэщIа зэрыхьуам теухуауэ Финансхэмкlэ министр Бышэн Азрэт ищIа докладым. Абы кьыхигъэща Iуэхугъуэ нэхъыщхьэхэмрэ кьигъэлъэгъуа бжьыгъэхэмрэ зэпкърахьа нэужь, ар унафэкIэ щIагъэбыдащ, нэгъэущIу зыхэплъаухэми арэзы техьащ.

ЗэIущIэм хэтащ КъБР-м и Правительствэм и Унафэщым и къуэдзэхэу **Тхьэлъэплъыкъ Мурат, Уянаев Казым** , министрхэр, Къэрал комитетхэм я нэхъыжьхэр, кьалэ, район администрацIэхэм я Iэтащхьэхэр, ирагъэблагъа кьулыкъущIэхэр.

ХЬЭЖЫКЪАРЭ Алик.

● Аруан куей

Вэн-сэныр яух

Аруан куейм мы зэманым ирихьэлIэу щIы гектар мини 3-м щIигъу щащ.

АБЫ ЩЫЩУ гектар 2265-р ягъэщабэщ, щIыгъэпшэр халъхьэри гуэдзрэ хьэпцIийрэ трасащ. Дунейр щIыIэ къэмыхъу щIыкIэ ягъэкIри гектар 2600-м нэблагъэ зыхуэ хуагъэзэну я мурадщ. Мы гъэм щIы нэхъыбэ бжьыхьэсэ гъавэм хуэхэзыхахэм ящыщщ Аруан, Джэрэмэншык, Шэрэдж Ищхъэрэ къуажэхэр.

ШЭРЭДЖ Дисэ.

Хэхыныгъэхэр екIуэкIыну?

Взэсмахуэ журналистхэм зэражриIамкIэ, палестинхэм я лъэпкъ администрацIэм и Iэтащхьэ Аббас Махьмуд и кьулыкъым зэрыпэрытынур хэхыныгъэхэр екIуэкIыхуй.

- Iуэхур сыт хуэдэу кьемыкIэрэхьуэкIми, а хэхыныгъэхэр екIуэкIынущ икIи абы иужькIэ сэ мы кьулыкъым и Iуэху зесхуэжынукъым, - жиIащ абы.

Газэ секторыр зыIэщIэлъ ХАМАС зэщIэхъеенигъэр арэзыкъым хэхыныгъэхэм ехьэлIауэ Аббас кьищта унафэмкIэ, икIи жеIэ Iэ зыIэтыну кIуэ дэтхэнэми тезыр хьэлъэ трильхьэну. ХАМАС-м къельытэ Аббас Махьмуд апхуэдэ унафэ кьищтэну хуимыну, тетыгъэ пIалъэ 2009 гъэм щыкIыпIэм и 9-м икIа-уэ. Езы палестинхэр зэгурымыIуэжауэ а хэхыныгъэхэр ебгъэкIуэкI мыхьуну кьеГъэув ХАМАС-м.

Мы махуэхэм

Щэкlуэгъуэм и 27, *мэрем*

♦Урысейм и хы-лъэсырыдзэм и махуэщ

●●●

♦Минск (Белоруссие) щызэхэтынущ Евразием и экономикэ зэгухьэныгъэм (ЕВРАЗЭС) хэт къэралхэм я советым и зэIущIэ. Зэхуэзэнур къэрал лIыщхьэхэращ.

♦ЩэкIуэгъуэм и 27 - 28-хэм Москва щекIуэкIынущ нанотехнологиер лыих узыр гъэхъужынымкIэ сэбэн зэрыхъум теухуа щIэныгъэ конференц.

♦Дыгъэр кьыщIэкIащ сыхьэти 7-рэ дакъикъэ 14-м, кьухьэжынущ сыхьэт 16-рэ дакъикъэ 34-м.

♦Махуэм и кIыхьагъщ сыхьэти 9-рэ дакъикъэ 20-рэ.

Щэкlуэгъуэм и 28, *щэбэт*

♦1943 гъэм Къэбэрдей-Балъкъэр партизан гуп Жэмтхьэлэ Ипщэ щыIэ нэмыцэ быдапIэм теуащ икIи хэщIыныгъэшхуэ иратащ.

♦Дыгъэр кьыщIэкIащ сыхьэти 7-рэ дакъикъэ 15-м, кьухьэжынущ сыхьэт 16-рэ дакъикъэ 33-м.

♦Махуэм и кIыхьагъщ сыхьэти 9-рэ дакъикъэ 18-рэ.

Щэкlуэгъуэм и 29, *тхьэмахуэ*

♦Палестин лъэпкъым кьыщIэхьэщIыжыным и дунейпсо махуэщ

♦Урысейм Анэм и махуэр щагъэпIащ.

♦1917 гъэм Цlагъуэ Нурийр Дым Iэдэмрэ «Адыгэ макъ» газетым и япэ номерыр Бахьсэн къыщыдагъэжащ.

♦Дыгъэр кьыщIэкIащ сыхьэти 7-рэ дакъикъэ 16-м, кьухьэжынущ сыхьэт 16-рэ дакъикъэ 32-м.

♦Махуэм и кIыхьагъщ сыхьэти 9-рэ дакъикъэ 16-рэ.

Щэкlуэгъуэм и 30, *блыщхьэ*

♦1939 гъэм совет-фин зауэм щIидзащ. Ар екIуэкIащ 1940 гъэ пщIондэ. Гъатхэпэм и 12-м иухащ, къэрал гъунапкъэщIэхэр къызэрыкуэнущхьэ зэгурыIуэныгъэ зэращIыпIэри.

♦1994 гъэм УФ-м и Президент Ельцин Борис Iэ щIидзащ Шэшэн Республикэм и щIыналъэм Конституциэм игъэув законэр щызэтегъэувэжьыным теухуа унафэм.

♦ЩэкIуэгъуэм и 30 - дыгъэгъаэм и 2-хэм Женевэ щызэхуэзэнущ Дунейпсо гату хьэныгъэм (ВТО) хэт къэралхэм я министрхэр.

♦Атом къэрыкIыным и дунейпсо агентствэм (МАГАТЭ) и Генеральнэ унафэщI Мухаммед аль-Барадеи и кьулыкъым токI, пIалъэр зэриухам кьыхэкIыу. А кьулыкъым тоув Японием щыщ Юкия Аканэр.

♦1571 гъэм Къэбэрдей пщы уэлий Идар Темрыкъуэ дунейм ехьжащ.

♦1990 гъэм Къэрэшей-Шэрджэс Республикэр кьызэрагъэпэщащ.

♦Дыгъэр кьыщIэкIащ сыхьэти 7-рэ дакъикъэ 18-м, кьухьэжынущ сыхьэт 16-рэ дакъикъэ 32-м.

♦Махуэм и кIыхьагъщ сыхьэти 9-рэ дакъикъэ 14-рэ.

ПIалъэр зыхъуэжьыр **ГЪУЩIО Зарифи.**

Къурмэн хьид махуэ лъапIэмкIэ дынывохъуэхъу!

Фыгъуэм я нэхъыщхьэр зэгурыIуэщ.

Поликлиникэ кьызэIуах

КЪЭРЭШЕЙ-ШЭРДЖЭСЫМ и пресс-Iуэхущlапlэм кьызэритамкIэ, щIыпIэ правительствэм иджыблагъэ щIекIуэкIа зэIущIэм щIыналъэм и унафэщI Эбзеев Борис тKIийуэ щыжиIащ жьэн узым щеIэзэ поликлиникэ яуэхуэну кърахьэжьар и кIэм нагъэсыну, ар сымаджэщым хагъэхьэну.

IэщlагъэлъэкIэм кьызэрыхагъэщамкIэ, ухуэныгъэхэр зэфIэкIащ, иджыпсту абы коммуникацэхэр ирашалIэ.

Илъэсищэмкlэ йохъуэху

АДЫГЕЙ. *Республикэм и президент Тхьэкlущынэ Аслъэнджерий иджыблагъэ гуапэу екIуэхуэщащ икIи тыгъэ лъапIэ иритащ Куэшхьэблэ куейм хьалэ Шелковиковэ жылагъуэм щыщ Рачевэ Анастасие илъэсищэ зэрырикъуам кьыхэкIыу.*

АДЫГЕЙМ и президентым и пресс-Iуэхущlапlэм кьызэритамкIэ, я ныбжьыр илъэсищэм щIхьэдэхащэ республикэм цIыху 15 щопсэу икIи абыхэм псоми къэралым и нэIэ ятригъэт зэпытщ.

ХЬЭЩЫКIУЕЙ Олег.

● Футбол

Фыдогъэблагъэ

Урысей Федерацэм футболымкIэ и премьер-лигэ

Ешэщlанэ джэгугъуэ «Спартак-Налшык» - «Тэрч» *(Грозный)*

Налшык. «Спартак» стадион. *Щэкlуэгъуэм и 29-м. Сыхьэт 14-м.*

● Гу зылъытапхъэ

Къурмэн махуэм пощтым и Iуэхущlапlэхэр зэрылэжьэнур

Пощт зэпыщIэныгъэм и къудамэм и Iуэхущlапlэхэу 1-нэ, 2-нэ классхэм хиубыдэхэр, тхьэмахуэ махуэм зэрылажьэм хуэдэу, сыхьэти 8-м щыщIэдзауэ сыхьэт 14-м нэсыху, зэIуахуэ щытынущ.

3-нэ, 4-нэ, 5-нэ классхэм хиубыдэ Iуэхущlапlэхэм я лэжьакIуэхэм щэкIуэгъуэм и 27-р я зыгъэпсэхугъуэ махуэщ.

«Адыгэ псалъэр» къыфIэрыхьэну фыхуеймэ

Ди щIэдзкIакIуэ лъапIэхэр!

Фигу кьыдогъэкIыж 2010 гъэм и япэ иткIэс ныкъуэм кьыфIэрыхьэну газетхэм, журналхэм Iэ тедзэнкIэ зэрекIуэкIыр.

ИткIэс ныкъуэм ди газетым и уасэщ сом 356-рэ кIэлIейкIи 10-рэ.

«Адыгэ псалъэм» Iэ щIегъэдзэ хьунущ республикэм и пощт Iуэхущlапlэ псоми.

Ди индексыр 51531

Зэlущlэхэр | Ди псалъэгъуэхэр | Фэеплъ

КЪЭБЭРДЕЙ

Гъуэзджэ | Щбгъ кьыджкIыгъуэ | Малъхъэдис

Къбэрдей-Балъкъэр Республикэм (Урысей Федерацэ) и Правительствэмрэ Азербайджан Республикэм и Правительствэмрэ сату-экономикэ, щIэныгъэ-техникэ, щэнхабэз IэнатIэхэм щыздэлажьэным теухуауэ зэращIылIа

ЗэгурыIуэныгъэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм (Урысей Федерацэ) и Правительствэмрэ Азербайджан Республикэм и Правительствэмрэ, адэкIэ Лъэныкъуэхэу къыщыгъэлъэгъуахэр,

Зэныбжьэгъуным, зэдэлэжьэным, шынагъуэншагъэ къызэрэпэщыным теухуауэ 1997 гъэм бадзэуэгъуэм и 3-м Урысей Федерацэмрэ Азербайджан Республикэмрэ зэращылIа зэгурыIуэныгъэм, 2010 гъэм зыужьыным и IэнатIэм щызэдэлажьэнымкIэ 2002 гъэм щышылэм и 25-м Урысей Федерацэмрэ Азербайджан Республикэмрэ зэращылIа зэгурыIуэныгъэм ыкIи щыщIэныгъэлъэгъуахэм тету,

сату, экономикэ, щIэныгъэ-техникэ, щэнхабзэ IэнатIэхэм лъэныкъуитIыр зэрыщызэдэлажьэр нэхъ куу щIынымрэ абы зегъэубгъуэнымрэ зэрыхуIэкъур къалъытэу,

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэмрэ (Урысей Федерацэ) Азербайджан Республикэмрэ яIэ экономикэ, производствэ, финанс, мылъку, щIэныгъэ, щэнхабзэ Iэмалхэр сэбэп нэхъыбэ пылъу къызэрыгъэсэбэпыпхъэр къагурыIуэу,

хьарычэт лэжьыгъэм зыщIэзгъэкъуэнымрэ абы зегъэужьынымрэ, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэмрэ (Урысей Федерацэ) Азербайджан Республикэмрэ я щIыналъэхэм хозяйствэ зезыхьэ субъектэу щатахэм (адэкIэ - хозяйствэ зезыхьэ субъектхэм) я зэпыщIэныгъэм зэтегъэуэным гулъытэ хэха хуащIу,

экономикэм и IэнатIэм нэхъ зыубгъуауэ, зэIуахуэ, захуагъэ хэлъу щызэдэлажьэным егупчъупхъэу зэрыщыстыр къагурыIуэу,

мы къыкIэлъыкIуэхэмкIэ зэгурыIуащ:

1 статья

Дэтхэнэми и сэбэп хэлъу, зэгурыIуэу, дзыхь зохуащIу икIи Урысей Федерацэм и законодательствэмрэ Азербайджан Республикэм и законодательствэмрэ тету ЛъэныкъуэхэмкIэ, щIэныгъэ-техникэ, щэнхабзэ IэнатIэхэм зэман кIыхьым тещIыхьауэ зэрыщыздэлажьэм.

2 статья

Езыхэм я компетенцэм къриубыдэу ЛъэныкъуэхэР толажь, я къызэгъэпэщыкIэмрэ зи мылькумрэ емылIытауэ, хозяйствэ зезыхьэ субъектхэм Урысей Федерацэм и законодательствэмрэ Азербайджан Республикэм и законодательствэмрэ яIыкIи атIэ зэращIылIэ зэгурыIуэныгъэхэр и лъабжьэу ахэр зэпыщIауэ щытыным.

Зэрызэхъуэжну хьэпшыпхэр, зэфIагъэкIыну Iуэхутхъэбзэхэр зыхуэдизыр, ахэр зыхуэдэр, я уасэр, апхуэдэу ахъшэр зэрызэIэпах щIыкIэр хозяйствэ зезыхьэ субъектхэм зэращIылIэ зэгурыIуэныгъэхэм къыщагъэлъагъуэ. Апхуэдэ зэгурыIуэныгъэхэм щыгъуэ вакъэнхэр зэрагъэзащIэмкIэ Лъэныкъуэхэм жэуап яхьыркъым.

3 статья

Езыхэм я компетенцэм къриубыдэу ЛъэныкъуэхэР толажь экономикэм и IэнатIэ зэмылIэужьыгъуэхэм зэрыщыгъэпщапщэм псоми я сэбэп хэлъу икIи зэпIэзэрыту зэман кIыхькIэ зегъэужьыным.

Гулъытэ хэха хуащI машинэхэр къыщIэзыгъэкI, щыдагъэ-химие, гъэсыныпхъэ-энергетикэ комплексхэм, металлургие фIыцIэмрэ металлургие цIуугъэнэмрэ, ухуэныгъэм, связым, информатизацэм, мэкъумащI хозяйствэм и IэнатIэхэм зэрыщыздэлажьэм зегъэужьыным.

4 статья

ИнформацэкIэ зэхъуэжэныр, жармыкIэхэр, IэпыщIауэ зэныбжьэгъуэ зэщIыгъуэ къызэгъэпэщыныр, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэмрэ (Урысей Федерацэ) Азербайджан Республикэмрэ я щIыналъэхэм къыщыщIагъэкI товархэмрэ щызэфIагъэкI Iуэхутхъэбзэхэмрэ зэщIыгъуу пхыгъэкIыныр и лъабжьэу ЛъэныкъуэхэМ Урысей Федерацэм и законодательствэмрэ Азербайджан Республикэм и законодательствэмрэ тету къэрал щIыб экономикэ зэпыщIэныгъэхэм я лъэныкъуэкIэ зэрызэдэлажьэм зрагъэужь.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм (Урысей Федерацэ) и Правительствэ

5 статья

Езыхэм я унафэр здынэсым кърибудзу ЛъэныкъуэхэР предприятэхэр реконструкцэ щIыным, ахэр къэгъэщIэгъэкIынымрэ, IэнатIэщIэхэр къызэрэпэщыным хуэунэтIауэ зэщIыгъуу зэхалъхьа инвестицэ проектхэр пхыгъэкIыным толажь, апхуэдэу Урысей Федерацэм и законодательствэмрэ Азербайджан Республикэм и законодательствэмрэ япкъ иткIэ ЛъэныкъуэхэМ зэращIылIа зэгурыIуэныгъэхэм кърибудзу нэгъуэщI мылькухэр къызэщIэгъэуIуэным гулъытэ хуащI.

6 статья

Езыхэм я унафэр здынэсым кърибудзу ЛъэныкъуэхэР толажь мы Зэгурыуэныгъэр гъэзэщIэным хуэунэтIауэ щIэныгъэ-техникэ, экономикэ, правовой, кIэнэмыщI информацэмкIэ зэхъуэжным.

Мы Зэгурыуэныгъэм ипкъ иткIэ ЛъэныкъуэхэМ языхъэм къыIэрыхьа информацэр ещанэ лъэныкъуэм ирит зэрыхъунур къэралитым я законодательствэм къэзыIуиц икIи информацэр къызыбгъэдэкIа ЛъэныкъуэР зэрыарэзыр тхыгъэкIэ къигъэлъэгъуа нэужьщ.

7 статья

ЛъэныкъуэхэР толажь лъэныкъуитIми я предприятэхэр, организацэхэр, Iэхуцlалlэхэр щэнхабзэм, егъэджэныгъэм, узыншагъэр хьумэным, щIалэгъуалэ политикэм, туризмэм, спортым, социально-щэнхабзэ ГъащIэм и адрей IэнатIэхэм яхуэгъэзауэ зэрызэпыщIар гъэбыдэным.

8 статья

Урысей Федерацэм и законодательствэмрэ Азербайджан Республикэм и законодательствэмрэ тету ЛъэныкъуэхэР толажь сату унэхэмрэ сату Iуэхущlапlэхэмрэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэмрэ (Урысей Федерацэ) Азербайджан Республикэмрэ я щIыналъэхэм къыщызэIухыным.

9 статья

Лэжьыгъэхэр зэрекIуэкIыр унэтIым, мы Зэгурыуэныгъэр зэрагъэзащIэм кIэтыплъын, тIуми я сэбэп зыхэлъ Iуэхуэхэм ятеуухуауэ зэчэнджэщым мурадкIэ ЛъэныкъуэхэМ зэныкъэкъуэр ЛъэныкъуэхэМ дагъэкI зэпсэльэнымрэ зэчэнджэщынымрэ я лъабжьэу.

ЛъэныкъуэхэР зэдзэарэзыуэ мы Зэгурыуэныгъэм зэхъуэжкIынымрэ зэхъуэ халъхьэ хьунущ, ахэр протокол щхьэхуэу ятхыжри къэгурыуэт мы Зэгурыуэныгъэм и 11 статьям кIыхьэрыщыгъэльэгъуам хуэдэу.

11 статья

Мы Зэгурыуэныгъэм къару егъуэт абы папщIэ зыхуэину лэжьыгъэ псори дэтхэнэ ЛъэныкъуэмИ зэрызыфIигъэкIам теухуауэ иужь дыдэу тхыгъэкIэ щIэзэхъуэжа махуэм щегъэжьауэ.

Мы Зэгурыуэныгъэр илъэситху пIалъэкIэ зэращIылIа. Абы и пIалъэм аргуэру илъэситхукIэ къыпещэ Зэгурыуэныгъэр зытещIыхьа лъэхъэнэр иухыным мази 6 нэхъри мынэхъ мащIэ иIэжу Зэгурыуэныгъэм пимыщIэну мурад зэрищIам теухуауэ зы Лъэныкъуэм адрейм тхыгъэкIэ хъыбар иримыгъэщIамэ.

Баку къалэм экземпляритIу, дэтхэнэри урысыбзэрэ азербайджаныбзэкIэ тхауэ, бзитIми зэхуэдэ къару иIэу щызэращIылIащ 2009 гъэм мэкъуауэгъуэм и 29-м.

Азербайджан Республикэм и Правительствэ

2009 гъэм щэкIуэгъуэм и 7-м кIыщыщIэдзауэ 20-м нэсыхь БлБР-м и Президентым и интернет-Iуэхущlапlэм тхыгъэу 118-рэ Iэрыхьащ. Ахэр зи Iэдакъэщlэкlэм ящыщ куэдыр - процент 25-р зыгъэгъэзэрэ псэупIэ Iуэхурщ. Процент 18-р Iуэхущlапlэ зэмылIужьыгъуэхэм я Iуэху зехьэкIэм тохъущIыхь, процент 16-м къэIэт ЖКХ-м игъэзэщIэн хуэгъэкъуэнымрэ, процент 7-р хуейщ лэжьапIэ увыну. Егъэжьанэгъэ, узыншагъэр хьумэн IэнатIэхэм теухуа тхыгъэхэрэр щыIэщ. МащIэкъым ди республикэм и гъащIэм кIыщыхьу зэхъуэкIыныгъэфIагъэм папщIэ КъБР-м и Президентым фIыщIэ хуэзыщIхэрэ.

АЛЪТУД къуажэм щыпсэу Къэжэр Альберт къэлъэIуащ «Прохладнэ-Налшык» гъэзгум ав тобус трагъэувэжыну. КъБР-м Транспортымкlэ, связымкIэ, гъуэгу хозяйствэмкIэ и министр Сунш Ануарбий хъыбар кIыдигъэщIащ Альтуд, Бахьсэнэнкэ къуажэхэм щыпсэуэгъэ зыщIэлъэIур кьалъытэу я жылагъуэхэм автобусхэр щыблэкI зэманыр щIэрыщIэу зэрагъэбелджылыжамкIэ. Кьэжэрым, зи гугъу ищIа гъэугъэнэм 2009 гъэм и щэкIуэгъуэм къыщыщIэдзауэ цIыхухэр къыщрешэкI «ПАЗ» автобусым.

Тырныауэ къалэм щыщ Поддубная Ольгэ кьетх Iуащхьэмахуэ проспектым тет 33-нэ унэм и щхьэр абы щыпсэухэм езыхэм я кIаркIэ зэрызэрамыгъэпщIыкIыфынур - лэжьыгъэхэр сом мин 200 и уасэщ. Iуащхьэмахуэ куейм и администрацэм и Iэтащхьэ Сотгаев Къурмэн къыджиIащ «Iу эхуэхэр зезыхь Ж ЖУ №4 компание» ООО-м я унащхьэр махуипщI пIалъэм кьитIаСэу зэрыэрихьэжкIынур.

Псынокъуэ Мурат КъБР-м и Президентым фIыщIэ хуищIащ республикэри езыр щыпсэу Щэджэм кьалэри зыкъызэрыщIэращэм папщIэ. Абы кьыдэкIуэуи ар лъэIуащ нэщхьэгъуэ кьыщыхъукIэ автомашинэ куэд зэрызэтрихьэм кьыхэкIыу, кхъэм и гъунэгу автомобиль гъэувыпIэр зыхуей жагъэзэну. Куейм и администрацэм и Iэтащхьэ Мамбэт Михаил хьыбар кьыдигъэщIащ мы зэманым ирихьэлIэу Лениным и цIэр зезыхьэ уэрамыр хуабжьу зэрырагъэфIэкIуамкIэ, кхъэм и гъунэгу автомобиль гъэувыпIэми асфальт зэрырагъэхьамкIэ.

Бын куэд зи закъуэу зыпI лым, Камменомост щыщым, псэупIэ Iуэхукэ КъБР-м и Президентым зыхуигъэзащI. Жагъуэр зыщIэс унэр кьхьаэ хьуащ. Республикэм лэжьыгъэмрэ социальнэ зыужьыныгъэмкIэ и министр Тюбеев Альберт и псалъэхэм тепщIыхьмэ, «Ветеранхэу, ныкъуэдыкъуэжхэу, сабий ныкъуэдыкъуэ зиIэ унагъуэхэу 2005 гъэм щыщыIэм и 1-м и пэкIэ учетым уваэхэр псэупIэкIыр зэхъэнчыным мылъку щIагъуэ трагъэкIуэдакъым. Аращи, хозяйствэхэм я деж щIыIэ псысыщIэгъэпъадэ системэм и процент 80-р зэкадыгъуащ, зэкаIутащ е жьы дыдэ хъуащи, мыхьэнэ зэрагъэж щIыIэкъым.

- Хозяйствэхэм екIуалIэ псыкхъуафэхэр-щэ?

Х. В.: - Хозяйствэхэм екIуалIэ системэхэр тхъумэну тхуэзэфIэкIащ. Арщхьэкlэ абы-хэм итлъэс къэс ятекIуадэ мылъкур къанэ щымыIэу къызыхэкIыр федеральнэ бюджетым и закъуэщ. Ар и къыбжьи щымыIэу У Ф-м и Правительствэм иригъэкIуэкIа зызыубгъуа зэлуIэр. «2020 гъэ пщIондэ Урысей Федерацэм и псы унэтIыныгъэхэм» теухуауэ къащта программэм зэкIэлъыкIуэ щыгъуэ псыщIэгъэпъадэ системэр къэралым зэрыщыкъэфIагъэужьынур. Абы дэри жьыдэжьру дыдэрыхэтынум шэч хэтъкъым. Ар жаIэу къызэрымыкнэжынум и щыхьэтщ а Iуэхум федеральнэ бюджетым къызэрэIэкIыну сом мелард 800 зэрыхухахынум.

Н. З.: - Нужьрей илъэсхэр щыхьэт зэрытехьэущи, щIыр гудзакъэ зиIэ мэкъумэщыщIэм Iэрымыхьэжауэ, ар къэралым и кIэлъыплъыныгъэм щIэмыгъэзыужьауэ, хьер щыIэнукъым. КуэджэщIхэр нобэ зыIэщIэтъхэм, абыхэм я унафэщIхэм я нэхъыбэр зыхущIэкъур абы и зехьэнымрэ зыхьумэни хуейр. АрщхьэкIэ хозяйствэхэм я унафэщIхэм ар къафIэ-Iуэхуркъым.

Абы щыгъуэми «Мелиорацэм и Iуэхукlэ» щыIэ Федеральнэ законым Iупщу къыщыпъэтъэгъуащ псыщIэгъэпъадэ системэр хьыссэпыIэзыуд, абы екъэлIа Iэмэпсымэхэр зэхэзыдгъуэхэм тезыр ткIий къаззрытехуэрикIи хабзэмкIэ жэуап зэрахьыр. КъащIэтэмэ, псыщIэгъэпъадэм зэран хуэхъу гъуэгуэкр щаухуэкIэ, телефон, уэздыгъ кIапсэхэр, бжьамиихэр щIым щыщIалъхьэкIэ, Iэмал имыIэу ар зей хозяйствэхэм гурыIуэн хуейщ. КьищынэмыщIауэ, Iэмэпсымэхэр тэмэму зезымыхьэхэм, ахэр хэзыгъэкIуэджэхэм я псыуды кIат охуэ, зыдыгъуэхэм уголовнэ жэуап яхь. А псори щIащIэжьыр жылагъуэм и ерыскъы шынагъуэншагъэр яхьумэн папщIэщ.

- Гур къыщIэзыубыдэн псыщIэгъэпъадэ Iуэхум хэмыдыжу ара-тIу?

Х. В.: - Апхуэдэу схужьыIэнукъым. Сыт хуэдиз гугъуехь дыхэтми, псыщIэгъэпъадэ системэр зэрызэфIэдгъэувэжыным дыхущокъу. АбыкIэ щIэтгъэкъуэнщ мы гъэм и мэкъуаэгъуэр мазэм У Ф-м и Правительствэм иригъэкIуэкIа зызыубгъуа зэлуIэр. «2020 гъэ пщIондэ Урысей Федерацэм и псы унэтIыныгъэхэм» теухуауэ къащта программэм Iупщу щыгъэуващ псыщIэгъэпъадэ системэр къэралым зэрыщыкъэфIагъэужьынур. Абы дэри жьыдэжьру дыдэрыхэтынум шэч хэтъкъым. Ар жаIэу къызэрымыкнэжынум и щыхьэтщ а Iуэхум федеральнэ бюджетым къызэрэIэкIыну сом мелард 800 зэрыхухахынум.

Н. З.: - Нужьрей илъэсхэр щыхьэт зэрытехьэущи, щIыр гудзакъэ зиIэ мэкъумэщыщIэм Iэрымыхьэжауэ, ар къэралым и кIэлъыплъыныгъэм щIэмыгъэзыужьауэ, хьер щыIэнукъым. КуэджэщIхэр нобэ зыIэщIэтъхэм, абыхэм я унафэщIхэм я нэхъыбэр зыхущIэкъур абы и зехьэнымрэ зыхьумэни хуейр. АрщхьэкIэ хозяйствэхэм я унафэщIхэм ар къафIэ-Iуэхуркъым.

Абы щыгъуэми «Мелиорацэм и Iуэхукlэ» щыIэ Федеральнэ законым Iупщу къыщыпъэтъэгъуащ псыщIэгъэпъадэ системэр хьыссэпыIэзыуд, абы екъэлIа Iэмэпсымэхэр зэхэзыдгъуэхэм тезыр ткIий къаззрытехуэрикIи хабзэмкIэ жэуап зэрахьыр. КъащIэтэмэ, псыщIэгъэпъадэм зэран хуэхъу гъуэгуэкр щаухуэкIэ, телефон, уэздыгъ кIапсэхэр, бжьамиихэр щIым щыщIалъхьэкIэ, Iэмал имыIэу ар зей хозяйствэхэм гурыIуэн хуейщ. КьищынэмыщIауэ, Iэмэпсымэхэр тэмэму зезымыхьэхэм, ахэр хэзыгъэкIуэджэхэм псыуды кIат охуэ, зыдыгъуэхэм уголовнэ жэуап яхь. А псори щIащIэжьыр жылагъуэм и ерыскъы шынагъуэншагъэр яхьумэн папщIэщ.

- Гур къыщIэзыубыдэн псыщIэгъэпъадэ Iуэхум хэмыдыжу ара-тIу?

Х. В.: - Апхуэдэу схужьыIэнукъым. Сыт хуэдиз гугъуехь дыхэтми, псыщIэгъэпъадэ системэр зэрызэфIэдгъэувэжыным дыхущокъу. АбыкIэ щIэтгъэкъуэнщ мы гъэм и мэкъуаэгъуэр мазэм У Ф-м и Правительствэм иригъэкIуэкIа зызыубгъуа зэлуIэр. «2020 гъэ пщIондэ Урысей Федерацэм и псы унэтIыныгъэхэм» теухуауэ къащта программэм зэрызэфIагъэужьынур. Абы дэри жьыдэжьру дыдэрыхэтынум шэч хэтъкъым. Ар жаIэу къызэрымыкнэжынум и щыхьэтщ а Iуэхум федеральнэ бюджетым къызэрэIэкIыну сом мелард 800 зэрыхухахынум.

Н. З.: - Нужьрей илъэсхэр щыхьэт зэрытехьэущи, щIыр гудзакъэ зиIэ мэкъумэщыщIэм Iэрымыхьэжауэ, ар къэралым и кIэлъыплъыныгъэм щIэмыгъэзыужьауэ, хьер щыIэнукъым. КуэджэщIхэр нобэ зыIэщIэтъхэм, абыхэм я унафэщIхэм я нэхъыбэр зыхущIэкъур абы и зехьэнымрэ зыхьумэни хуейр. АрщхьэкIэ хозяйствэхэм я унафэщIхэм ар къафIэ-Iуэхуркъым.

Абы щыгъуэми «Мелиорацэм и Iуэхукlэ» щыIэ Федеральнэ законым Iупщу къыщыпъэтъэгъуащ псыщIэгъэпъадэ системэр хьыссэпыIэзыуд, абы екъэлIа Iэмэпсымэхэр зэхэзыдгъуэхэм тезыр ткIий къаззрытехуэрикIи хабзэмкIэ жэуап зэрахьыр. КъащIэтэмэ, псыщIэгъэпъадэм зэран хуэхъу гъуэгуэкр щаухуэкIэ, телефон, уэздыгъ кIапсэхэр, бжьамиихэр щIым щыщIалъхьэкIэ, Iэмал имыIэу ар зей хозяйствэхэм гурыIуэн хуейщ. КьищынэмыщIауэ, Iэмэпсымэхэр тэмэму зезымыхьэхэм, ахэр хэзыгъэкIуэджэхэм псыуды кIат охуэ, зыдыгъуэхэм уголовнэ жэуап яхь. А псори щIащIэжьыр жылагъуэм и ерыскъы шынагъуэншагъэр яхьумэн папщIэщ.

- Гур къыщIэзыубыдэн псыщIэгъэпъадэ Iуэхум хэмыдыжу ара-тIу?

Х. В.: - АпхуэдэУ

Берлин нэс

Вындыжь КIуолэ Москва ВДНХ-м щыщыIам трахащ.

30 гъэхэм и кIэхэм СССР-кIэ зэдяжу щыта ди къэралыбзухэм пльэныкъо кудэхэмкIэ льэшу зиужьку зуежьат. Фабрикэхэмрэ заводхэмрэ я бжыгъэм хэхъуэ, зэпыит, къуажэдэхэр колхозу зэгуфыкIуэ гъавэ бзэ кIалэхэмкIэ, курортхэр ирагъажьрт, Iэщ я зэхъурт, сабийхэр ирагъажьрт, курортхэр ирагъэфIакIуэрт...

КЪЭРАЛЫМ зиужащу щыхуежьа а лъэхэнэм хиубыдат Сэрмакъ щыщ Вындыжь КIуолэ Алихьан и къуэм и щIалэгъуэ дахэр. Ар мэкъумэш хозяйствэм и звеноводт, пэжыгъэм щыпэрыт. Зы илъэси кьанэрэтхьем зи унафэщI гупым бжыгъэр имыубыду, езым и цIэр фIыкIэ кърамыIуэу.

Дауи, ар кьалъытат и екъулIэныгъэхэм папщIэ 1939 гъэм Мэскуу ВДНХ-м щагъэкIуэм. Союзпсо гъэпсыгъэныгъэм Вындыжьым кьыздрихат абы кьащIыхуагъэфэща саугъэт лъапIэмрэ дипломымрэ. Нэхьри тегушхуауэ колхоз гъащIэм и куупIэм хьыжэжа щIалэм дэнэ щищIэнт илъэсрэ ныкъуэрэ нэхъ дэмыкIыу, нэмыцэ зэрыпхъуакIуэхэм кьыдащIыпIэну зауэ лыгъэм и хьэзаб псори игъэвину кьызэрипэщытыр.

Хэку зауэшхуэр кьыщыхъеим совет цIыхубэр зыIуI и быну бий бзаджэм пощIоувэ. Адрейхэми хуэдэу, Вындыжь КIуолэ мэкъумэш Iэмэпсымэр Iащэкlэ ехъуэж икIи 1941 гъэм и щэкIуэгъуэ мазэм 143-нэ фочауэ дивизэм и 498-нэ полкым и кьудамэм и командиру зауэм Iуохьэ.

«Хьэпэт абы ипэ махуэхэр. ЩIыпIэмэ, узгуфим, псымкIи мафIэ лыгъэр ирадзами ярейт. Псори зэхэзэрыхьыжати, ихьуреягъкIэ щIыпIалъгъур гуIэгъуэ защIэт. Ди щIалэ кудэхьащIэ абы, бзаджэм и щхьэр зэхэуэу гуащIэхэм халъхьащ, хьыбарнэшхуи щыкIуэдащ. КъэIуэтэжьы-гъуейщ нэгум щIэкIамрэ фэм дэхуамрэ», - и гум кьыгъэкIыжырт Вындыжьым.

1942 гъэм и гъэмахуэкIут. СыткIи лъэшу зэщIэуэзда ейм бжыгъэншэр КIуолэ зыхэт ди дзэхэм ерыщу кьебгъэрыкIуэрт. Фашистхэм куэду къагъэсбэнэт топхэмрэ кьухьлъатэхэмрэ, иужькIэ танк шыкIагъуэжьхэр къауэтIыпщырт. А зэхэуэ гуащIэм адыгэ щIалэр уIэгъэ щыхъуат (и шхужьым шэ кьытехуат), ауэ зы мащIэкIи къэдэхьакIым, псынщIэу лъыр игъэувыIэри, и гуусэхэр тригъэгушхуэу бийм яхэуэу иублэжащ.

Курск дугам дежи щекIуэкIа псэзэпыпльхьэпIэ зауэ хьэпъэ дыдэм КIуолэ кьыщIэпльэгъуа лыгъэмрэ захуагъэмрэ пхуэмыгъэтэным хуэдизщ. Абы щыгъуэ етIуанэу кьальхужауэ жыпIэ хъунущ, сержант нэхъыщIэ Вындыжьым.

Къэхъуар мырат. Ар щебгъэрыкIуэ щIыпIэм кьыщыуа бомбэм и щхьэм фIэкIа кьыхэмыщIыжу КIуолэ щIым щIиват. АпхуэдизкIэ удынышхуэ кьытехуати, псэ хэтыжу кьыпхуэщIэнутэкъым. Фашистхэр щхьэщыхуэ нэужь, яуклуэ кьафIэщIа мо зызымыщIэжьым и бгъэ жьыпим илъ документхэр кьрахри, ахэр зэхуэзыльэсхэм ират. Куэд дымыкIыуи и унагъуэм тхьапэ кьыIэрохьэ. Абы итт: «Хэкум и щхьэхуитныгъэм папщIэ Вындыжьым КIуолэ Алихьан и кьуэдыкIыжьыгъэ хэлъу и псэр итащ».

ГуIэгъуэшхуэт а махуэр Вындыжьхэз я лъэпкъми, абыхэм я Iыхьлыхэми я дежкIэ. Сыт яIэпхI, Iэмал зыкIэщэти, яIэ тIэкIур зэхалъхэри, сэдэкъэ хуэщIащ....

Зэман докIри КIуолэ и письмо мо кьахуокIуэ: «Сыфбгъу, сыуэзынащ, фэ дауэ фIыщIыгъ? - жиIэу иту. И адэ шыпхъуэм мыпхуэдэу хурегъэтхыжь: «УэхэкIуэдауэ тхьпIэ кьэкIуащ, упсэуф пэжжэ, уи сурэт кьыгъегъэхь».

«Зауэр щекIуэкIа губгъуэшхуэм санитарэхэр шызакьуэгукIэ ныкьыхьауэ, хьэдэхэр щхьэхуэу зэхуэхьэсурэ бомбэхэм я герыщу мащIэхэм ирагъэкIуриерт. Сэри абыхэм сахэлъат. Си ехуэхькIэр адрейхэм емыщIыжу кьызэщIыхьуа

Исмел

Хъэбас

Къармэ зэкъуэшхэр

Нобэ хуэдэу си нэгум щIэтщ зы анэм кьиулъху зэкъуэшхэу Исмел, Хъэбас, Iэуес, Тадъостэн сымэ Хэку зауэшхуэм щыкIуа махуэр.

НАГОРНЭ райвоенкоматым и пщIантIэм цIыхур щыIуат. Адыгэ пшынэ бзэрабзэм Iэгур дэлъалъэрт. Сэрмакъ и нэхъыжьхъэм ящыщ зым хъуэхъу гуапэкIэ захуигъэзат зауэм кIуэ щIалэхэм:

- Гъуэгу махуэ, шынэхъыщIэхэ. Нобэ хуэдэу гуфIэгъуэкIэ текIуэныгъэр къэфхьауэ фыкъедгъэблэгъэжьну Тхьэм жиIэ! ФыкьымыкIуэт, «джатэ и щIалэ нанэ щылэкъым», жаIуэ Iэращи, хьет жевгъэIэ! Ди хэкум кьидлэда бийм лъапсэрыхьр кьыхуэвгъэкIуэ.

Нэхъыжьым и псалъэр эпигъэуа нэужь, пшынаэмрэ Iэгуаугъэмрэ нэхъри эрагъэIэт. Къармэхэр я зэкъуэшипIыр утыку кьыщихьэкIэ Iыхьлыхэр Iэгу йоуэ, хэгъэ и нэпсэр кьыфIыщIокI. Нагорнэ районым и военком Жылау Мухэутар а махуэм дзэ къулыкъым хьихьэнухэм я цIэ-унэцIэхэм кьоджэ: «Къармэ Исмел Темболэт и къуэ!». «Сыхьэзырщ», - жэуап ирет. «Къармэ Хьэбас Темболэт и къуэ!». «Сымис!». «Къармэ Iэуес Темболэт и къуэ!». «Сыхьэзырщ!». «Къармэ Тальостэн Темболэт и къуэ!». «СыщыIэщ!».

Къармэ Исмел мэкъумэшыщIэ Iэзэт, пхъэIэщэжь IэкIуэльакIуэт. Абы и вагъэбдзумэр куут, вэщхъуа къыхэкIыртэкъым. И пхъэIэщэр ыдырт, кIуэхьэнцэр и Iэпэгъуэ. Зи бжьакъуэпэжэр льагэ и витIым дапщэщи тхъупс ятекIам хуэдэт. Лы лъахъшэ зэпIэзэрытыр кьаэхэпльэжакъым и бынунэм.

Къармэ Хьэбас щIадэ тхъуэплъ кьIытэхт. Куэд кьыбжIэн фIэфIтэкъым, колхозхэт пашэт. Мазэ бжыгъэт и щхьэтъуэ КIунэ кьызэриигъэзэрыхьуэр. Ильэгъуакъым ныбэм ильу кьигъэна и куэ Чэрим.

Iэуесрэ Тадъостэнрэ колхозхэт щIалэхэт, гушыIэрейхэт. Ахэр фызкъэмышэу Хэку зауэшхуэм хэкIуэдащ. Абыхэм я фэеплъыр эрмакъдэхэсэм яхьумэ. ТекIуэныгъэм и махуэшхуэр щагъэльапIэкIэ Къармэ зэкъуэшхэм я цIэ-унэцIэр къраIуэ, абыхэм я лIыгъэм щIэблэр щIапIыкI. Сэрмакъ и Ветеранхэм я советымрэ къуажэ администрацэмрэ я унафэкIэ Къармэ зэкъуэшхэм я цIэхэр щыпсэуа уэрамым фIащащ.

КУЭЦУ-ХЬЭIУПIЩЫ Лолэ.

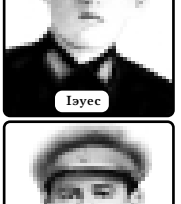

Iэуес

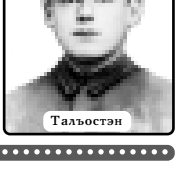

Тальостэн

Вындыжь КIуолэ Москва ВДНХ-м щыщыIам трахащ.

Хъусен и щапхъэ

Пыл Хъусен ящыщащ Сэрмакъ къуажэм кьыщыIэзэуагъэ щыта пэщIэдзэ еджапIэм япэ дыдэу щIэтIысхьахэм, иужькIэ 1936 гъэм ихуэу илъэсибл школыр къыхуэу егъэджакIуэу лэжьэн щIэзыщдзахэм. И ныбжьыр илъэс 90-м щхьэдэхьуу ар а IэнатIэ мытыншым щыIэхьу хужаIэу пэрытащ.

ХЪУСЕН и еджэныр зэи зэпигъэуакъым жыпIэкIэ ущыуэнукъым. Абы и псэм дыкIат и япэ еджакIуэр. Дихьэхат и хьэл-щэн дахэм, Iэмэгъэ куэдым зэрыхищIыкIым, бзэ кьабзэкIэ щэрыуэу зэрыпсалъэм. И зыхуэпэкIэр-щэ?

Пылыр щIэхъуэпсыт абы ещхь хъуну икIи сыт и лъэныкъуэкIи «сурэт» трихыну хущIэкъурт. «УэзыхущIэкъур кьохьулIэ», жаIэ. И еджакIэ, псэлъэкIэ, зыIыгъыкIэ нэгъуэнэ - псомкIи Хъусен и ныбжьэгъуэхэм, классэгъуэхм кьахэщ мэхъу.

А зэманым ди къэралышхуэм щIэныгъэншагъэр щыгъэкIуадыным (ликбезым) щыщIадзат. Ирэ я кьалэн мытынщыр, зэрылажьэм хуэдэу рэ, гъэзэщIынр дзыхь зыхуэщIахэм я пашэу щытащ Пылрэ. Абы езыр зыхиубыдэ бригадэм хэт щIэныгъэншхэм хьэрфхэр ирегъэщIыкIыу, еджакIэ, тхэкIэ ирегъащIэ, а Iэхъум и ныбжь хэкIуэтахэри дрегъэхьэх.

Апхуэдэурэ Хъусен щIэныгъэм нэхьри хъэщIкъ хуохьу. Ар гурыкуэт, бзыфэт, тхьапыр IэщIэлъ зэпытт. ЩыгъынкIэ, ерыскъыкIэ хуэмыщIа пэтми, махуэхэм жэщхэр дигъакIуэу мурад ищIэху зригъэхьулIэрт. Нэрылъагъуу щIэныгъэм и IэнатIэм зыщIи-зытщIт. ЩIалэм и зэфIэкIкIр, и егъэгъныгъэр зи нэгу щIэжI кьуажэ унафэщIхэм Хъусен ягъакIуэ Налшык егъэджакIуэхэм я щIэныгъэм щыхагъахьуэ мазищ курсхэм. Пылым кьеГъэзэж нэхьыфIхэм ящыщу, ахэр кьыззэриуцхэм папщIэ ЩIыхь тхьапыр кьратауэ.

Хъусен и лъэр жану, и щIэныгъэм хигъэхьуауэ гъэ еджэгъуэщIэм щIедзэж. А илъэсыр щиух дыдэм щIалэм и ныбжьыр носри, Дзэ Пльыжьым ираджэ. Къуфлыкъур щыхтэу пылъу ирехьакIри, дыпэрыгъ IэнатIэм пэрохьэж. Илъэс нэхъ дэмыкIыу, 1942 гъэм нэмыцэ зэрыпхъуакIуэхэр ди щIыпIэми кьос. Сэрмакъ ирубгъу, сабийхэм я еджэныгъэр щыхэзыпуд.

Бийр куэдрэ ди щIыпIэм имыса пэтми, еджапIэхэр, IэхъуцIапIэхэр, Iэщ псэуалъэхэр зэтракъутэ, ягъэс. Ахэр ирахужа иужьи, Iуэхур хьэлъат. Псэуалъэ зэтракъутэхэр зэгъэзэпэщыжа, Iуэхущ IапIэхэр, еджапIэхэр зэфIэгъэувэжын хуейт. А Iуэхугъэщхуэхэмэ Пылыр жыдзэру хэтащ. Езым и мызакъуэу, еджакIуэхэри абыхэм хуээщIигъэуIэрт.

Пэщ щIыпIэхэм щыгъыныджкэху, ныбэнэщIхэу сабийхэр щрагъаджэрт зи Iуэхухэр зыкIи мынэхьыфI егъэджакIуэхэмэ. А зэманым Хъусен и бзаджэмкIэ, и ерыщагъыр куэдым щапхъэ яхуэхъуурэ, я нэхъ гугъуехьхэми пэщIэтхэт щIэблэм щIэныгъэ иратын папщIэ.

ЩIэныгъэ нэхъыщхьэ зиIэ еджакIуэр зэрамыIэм кьыхэкIыу, адыгэбзэмрэ литературэмрэ класс нэхъыжьхэм щригъэджэну Пылым и пащэ иралъхьэ. Хъусен «хьэуэ» кьыхэлъэкIакъым: жэщхэр тхьапхъэм бгъэдэсу игъэкIуащ, махуэхэм сабийхэр иригъэджащ.

Хъусен и щхьэм икIыртэкъым, IэфIу игъэжейртэкъым щIэныгъэ нэхъыщхьэ зэримыIэм. ИкIи и ныбжьыр илъэс пIыщIым нэблагъуэу, ар щIотIысхьэ егъэджакIуэхэр вагъэзэжагъыр, и ерыщагъыр хуэдэурэ щеджэну. «Сэ си гум жьы щыдихужар, зыщыгъэзэпсэхужар си мурадыр ззэгъэхьулIа нэужькIэщ», - жиIэрейт абы.

УнагъуэкIи Хъусенрэ Быцэрэ щапхъэ зытрах зэщхьэгъуэсэхэщ. Бын хьарзынэ зэдапIащ - щыми щIэныгъэ, Iэщ-IагъэирагъэгъуэтащI, унагъуэу ягъэтIысыжахэщ.

Хъусенщи, ноби узынщэщ, епщIанэ ильэсипщIыр ирехьэкI, къуэрыпльху-пхъурыльху цIыкIуэхэм яхэсщ хьэл-щэн дахэ яIэу, гущIэгъуныуэ, лэжьыгъэр фIыуэ яIыгъуэу къэгъэтэджыным хущIэкъуу.

БЭЧЬКЪАН Абдул.

Апхуэдэт Жанкъазий Софье

1941 гъэм щэкIуэгъуэм и 24-м ЗыхъумэжыныгъэмкIэ Налшык комитетым и унафэкIэ Къэбардей-Балъкъэрым и щIыналъэм партизан гупхэр къыщыззрагъэпэщу щылъагъ. Ауэ мы Iуэхум нэхъ жыджэру нужь щихьар 1942 гъэм и гъэмахуэрщ. ИзмыIэжу зэрыпхъуакIуэр ди республикэм пэгъунэгъу къыщыхъуарщ. А зэманым Бахъсэн партизан гуп къыщыззрагъэпэщащ МТС-м и унафэщI Ерыжокъуэ Хьэзрэдиц и пашэу. Абы хьэхьат комсомольм хэт хьыджэбз гупи - Жанкъазий Софье (Соня), Марины Надеждэ, Гъут Чамсиф, Мономаренко Полинэ, Беспъэней Сурэт, нэгъэущIхэр.

1942 ГЪЭМ фокIадэм а партизан гупым пщэрыльхьащIат Къармэхьэбгъэ щыIэ нэмыцэ быдапIэм теуэну. Ауэ ар бгъэззэщIэн и пэ кьихуэу фашистхэм кьарууэ яIэр, ахэр здэщыIэр зэгъэзэщIэн хуейт. ПасхъэщIыхьуэ кIуэнуэр кьыщыхахым, командирым и пащхьэм нуващ адыгэ щIыхуб къуэгъу Iэмащ1эпъэмащIэ цIыкIр.

- Сэри сыкIуэнущ, - жиIащ абы хэкъуэзуэр.

Командирыр, дзыхь хуиныщIыщIэу, епIыпIыртт и пащхьэм кьит пщащэм. Ауэ абы занщIэу игу кьыIыжащ Къэсейхьэблэ щыIэ хужьмапIэр партизанхэм щыззэрахьутам щыгъуэ хьыдджэбз Iэмащ1эпъэмащIэ цIыкIм зэрихьа лIыгъэр икIи «хьэуэ» хужьIатхьым. Апхуэдэ щIыкIэкIэ Хэку зауэшхуэм Софьет пIасхъэщIэх гупым хэзыхащ. Абы и унафэщIт Зенкъуэ къуажэм щыщ Бгъэжьнокъуэ Хьэчим.

Пщыхьэщхьэм гупыр щIууэ гъуэгу теуваш. Ар гугъут, бгы щIыналъэ зыбжанэ зэпычыж хуейт. Жьщыр хэкIуэтаюу зэпыщIэуэр зыдэс кьуажэм нэсащ. Адыгэ псори зэпытытар партизанхэм я IэкIуэльакIуэгъымрэ захуагъэмрэт.

Пас хъэщIэхэм я нэхъыжьхэ, партизан гупым и комиссар бгъэжьнокъуэм унафэ ищIащ нэмыцэ штабым уащхъуэдэмыщхъуэу теуэну. Хьэчим япэу зыIууа нэмыцэ офицерыр хигъэщIащ. Ежьмыгъэ ящIыгъэ. Ар хахуэу щызэуащ Боронеж, Курск, Орэл зауэ орденым и етIуанэ нагъэщIэрэ медаль зыбжанэрэ и бгъэм хэпъу. Зауэ нэужьым Софьи Мыхьмуди я гъащIэр яухьуу зы махуэ Iуэхуншэу щытакъым.

УЭРЫШ Нурхьэлий.

Зи лIыгъэр уахътыншэ Джатэжьокъуэ Хьэжпагуэ

***ЦIыхум и гъащIэм и лъабжьэр блэкIам, ди нобэм кьыхокI. Ар хуэгъэпсащ къэкIуэнум. Ахэр апхуэдизкIэ зэхьэлIащIэ, зыр адрейм пэIащIэу псэуфынкъым. Ауэ цIыхум и ныбжьыр хэкIуэ гъэу, блэкIар и гум ихьэ. Сыт хуэдизкIэ ди къэралыгъэр, хэт абы ригъэкIуэнр, сытхэр хэсащIэфа быным, сыкъызыхэкIа лъэпкъым, къэралым?*

А гупсысэхэм я IыгъыкIэ арат хьэмэрэ жьыуэ къэтэджу зэресарат, сытми, зэрихабзэу, пщIантIэм щыIыпIэ лъэуэ у ныIыпIэ щыIэ зэпытт. ЩыгъынкIэ, ерыскъыкIэ хуэмыщIа пэтми, еджапIэхэр зэфIэгъэувэжын хуейт. А гупсысэхэм я Iыгъыкъым. Ауэ ар ирагъэкIуэнущ, ар гуфIэгъуэкъэ?. Сытми сызэбгъэдэзэкри, Хьэжпагуэ си нэгум нэщхьыфIэу кьыпIэуу кьызжеIэ: «Уи гур зэгъа? НакIуэ иджы дыкIужьыщ къуажэжьым, дылэжьэнщ, дыпсэунщ»... А псалъэ IэфIхэр ДэIимэт псэуункIэ зы махуэ закъуи Iэпыхуакъым.

Орденитху кьыхуагъэфэщащ Джатэжьокъуэ Хьэжпагуэ Хэку зауэшхуэм щыззэриIэхьа лIыгъэм пащIэ. Абыхэм зыри яхэткъым Севастополь хуит кьыщащIыжам афэрыму зыкьыззэригъэльэгъуэм щхьэкIэ кьратауэ. Яхэткъым, Совет Союзым и ЛIыхьужь щIэлIапIэр кьыкIуащIыну кьагъэльэгъуарт.

Ильэс 64-рэ блэкIащ абы льандэрэ. Нэгъабэ ТекIуэныгъэ Iиным и махуэшхуэм иригъэхьэу ДжатэжьокъуэмкIэ и цIэр фащащ ди адрей щIалэхэм я зы-тет уэрамым. Абы теухуа гуфIэгъуэ зэхьихьэм хэтащ Дзэлыкъуэ районымрэ кьуажэмрэ я унафэщIэр, ветеранхэр, жылэм дэсхэр, и IыхьлыкIэхэр и блэкъэжьхэр.

ЦIыху куэд кьыщыпсэльащ абы. Дэтхэнэми кьыхигъэщыр зыт - Хэку зауэшхуэм кьыщихьа пщIэшхуэр лIыхьужьым лIыгъэзэкIыуэ!

Зенкъуэ къуажэм щыщ Бгъэжьнокъуэ Хьэчим.

Пщыхьэщхьэм гупыр щIууэ гъуэгу теуваш. Ар гугъут, бгы щIыналъэ зыбжанэ зэпычыж хуейт. Жьщыр хэкIуэтаюу зэпыщIэуэр зыдэс кьуажэм нэсащ. Адыгэ псори зэпытытар партизанхэм я IэкIуэльакIуэгъымрэ захуагъэмрэт.

Пас хъэщIэхэм я нэхъыжьхэ, партизан гупым и комиссар бгъэжьнокъуэм унафэ ищIащ нэмыцэ штабым уащхъуэдэмыщхъуэу теуэну. Хьэчим япэу зыIууа нэмыцэ офицерыр хигъэщIащ. Ежьмыгъэ ящIыгъэ. Ар хахуэу щызэуащ Боронеж, Курск, Орэл зауэ орденым и етIуанэ нагъэщIэрэ медаль зыбжанэрэ и бгъэм хэпъу. Зауэ нэужьым Софьи Мыхьмуди я гъащIэр яухьуу зы махуэ Iуэхуншэу щытакъым.

Жанкъазийр мы Iуэху мытынышым гъуэзэджэу пэльэщащ. Абы штабым нигъэсар майорт, нэмыцэ штабым и унафэщIт.

Мы Iуэхум сэлъэIэныгъэхэр кьыриIуащ. 1942 гъэм фокIадэм и 20-м жьым партизан щууей 29-рэ Къармэкъэбгъэ щыIэ нэмыцэ быдапIэм теуащ. Псори тэмэму зэтеуха зэрыхъуам и фIыщIэкIэ, партизанхэм текIуэныгъэфI кьахьащ. Iуэхум кьыхьыхьащ Нартсанэ и партизан гупри. Фашист зэрыпхъуакIуэхэм хэщIыкIыгъэшхуэ я гъуэтащ: хьэльэшэ автомашинэ 5, зы машинэ псынщIэ, езырызекIуэ машинэу 2, тоуи апхуэдиз, пулемету 12 эхъакIуащ, офицеррэ сэлэту 200-м нэс зэтраукIащ. Балъкъ зэпрыжри, нэмыцэ куэдым загъэщIыкIащ.

Мы зэхэуэм партизанкIэ хахуэ Жанкъазий Софье езым зы пулеметкIыжтащ, фашист 20-м нэс щызэтриукIащ.

А псори гупыпэнщIэу къэнакъым. Закавказ фронтым и дзэхэм я унафэщI, армэм и генерал Тюленевымрэ Дзэ совет-тым хэт бригадэ комиссар Ефремовымрэ СССР-м и Совет Тхьаумбэм и Президиумым и цIэкIэ Къармэкъэбгъэ щекIуэкIа зэхэуэм кьыщыхэжанакIа партизанхэм къэрал дамыгъэ лъапIэхэр кьыхуагъэфэщащ. Жанкъазий Софье - Бэракъ Пльыжь, Бахъсэн и ещанэ партизан гупым и унафэщI Кхъуэлуфэ Фыцерэ комиссар Бгъэжьнокъуэ Хьэчим Жанкъазий Софьер Пльыжь» орденхэр я бгъэм кьыхалъхьащ.

1942 гъэм фокIадэм и кIэхэм Бахъсэн партизан гупыр Къэбгъэрдей-Балъкъэр гуп зэгуэтым хагъэхьэжащ. Абы хэту ныжьыкIи Жанкъазий Софьер ежьмыгъэ ящIыгъэ. Ар хахуэу щызэуащ Боронеж, Курск, Орэл зауэ орденым и етIуанэ нагъэщIэрэ медаль зыбжанэрэ и бгъэм хэпъу. Зауэ нэужьым Софьи Мыхьмуди я гъащIэр яухьуу зы махуэ Iуэхуншэу щытакъым.

Жанкъазийр мы Iуэху мытынышым гъуэзэджэу пэльэщащ. Абы штабым нигъэсар майорт, нэмыцэ штабым и унафэщIт.

Мы Iуэхум сэлъэIэныгъэхэр кьриIуащ. 1942 гъэм фокIадэм и 20-м жьым партизан щууей 29-рэ Къармэкъэбгъэ щыIэ нэмыцэ быдапIэм теуащ. Псори тэмэму зэтеуха зэрыхъуам и фIыщIэкIэ, партизанхэм текIуэныгъэфI кьахьащ. Iуэхум кьыхьыхьащ Нартсанэ и партизан гупри. Фашист зэрыпхъуакIуэхэм хэщIыкIыгъэшхуэ я гъуэтащ: хьэльэшэ автомашинэ 5, зы машинэ псынщIэ, езырызекIуэ машинэу 2, тоуи апхуэдиз, пулемету 12 эхъакIуащ, офицеррэ сэлэту 200-м нэс зэтраукIащ. Балъкъ зэпрыжри, нэмыцэ куэдым загъэщIыкIащ.

Мы зэхэуэм партизанкIэ хахуэ Жанкъазий Софье езым зы пулеметкIыжтащ, фашист 20-м нэс щызэтриукIащ.

*А псори гупыпэнщIэу къэнакъым. Закавказ фронтым и дзэхэм я унафэщI, армэм и генерал Тюленевымрэ Дзэ совет-тым хэт бригадэ комиссар Ефремовымрэ СССР-м и Совет Тхьаумбэм и Президиумым и цIэкIэ Къармэкъэбгъэ щекIуэкIа зэхэуэм кьыщыхэжанакIа партизанхэм къэрал дамыгъэ лъапIэхэр кьыхуагъэфэщащ. Жанкъазий Софье - Бэракъ Пльыжь, Бахъсэн и ещанэ партизан гупым и унафэщI Кхъуэлуфэ Фыцерэ комиссар Бгъэжьнокъуэ Хьэчим Жанкъазий Софьер «Вагъуэ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

Хэкум папцIэ

Сэрмакъдэс нэхъыжьыфIхэм ной гуапэу ягу къыгъэкIыж къуажэ щIалэгъуаэм и пашхъ, къыгурыIуэнымкIэ Iуэху, Iуэху гъэщIэгъуэн куэдым тегушхуауэ зезыщIыту щыта, комсомолым и Нагорэ райкомым и бюром хэта щIалэ жыдзэр Зыхъу Шафихь Беймырз и къуэр.

ЗИ ныбжьыр илъэс 20 ирикъуа Шафихь 1936 гъэм и накъыгъэ мазэм дзэм иражэри, Азие Курытым щыIэ 126-нэ дзэпкъ полкым ягъэкIуэ. Спортсмен нэсым, нэщхуэгушхуэм, цIыху зэпIэзэрытым щIэх дыдэ гу кьыльатэ икIи Мары къалэм щрагъаджэ. Ар Зыхъуэм тыншу кьохъулIэ, фIы, дыдэуи кьеуэ. Офицер хъуа щIалэм политрук къалэнри пщэрыльи щащI.

Фин зауэм хэтауэ (1939-1940 гъэ.), зэрыжаIэу, гыныкъэ зищIысыр кьищIауэ абы Iыркъуэмкъ СССР-м егъэзэж. Иджы Шафихь къыпэщытт къэралым и пащэ щIы гъунапкъэ нэхъ жьыжьэ дыдэм - Кушкэ къалэм - и къудыкъум щыпищэну. А щIыпIэм адыгэ щIалэр щыIащ Хэку зауэшхуэм щIидзэхункIэ.

1942 гъэм и гъэмахуэр кьихьат. Бийр епIэщIэкIыу ещхьу къэкIуатэрт.

Ар хущIэкъурт егупэкъ кьебгъэрыкIуэнырти Iэ Сталинград кьищIыну. Гитлер и унафэм зэрыщыбубыхуамкIэ, бадзэуэгъуэм и 25-м нэхъ фIэмыкIыу кьалэр икIэщIыпIэкIэ яубыдыкъуат. Абы папщIэ кьаруущIэхэр кьращащIэрт. Фронтым и щIыпIэ щхьэхуэхэм бийр цIыху бжыгъэкIэ дыдейхэм хэуди 4-5-кIэ кьыщебгэкIрт, топрэ лагъымыдзу хуэди 9-10-кIэ нэхъыбэ щащэт, танкрэ кьхьухьлатэкIэ хуэбжьу кьыщащIрагъэкIырт. Кьанэ щымыIэу псори эпалыта хуэдэт, ауэ нэхъыщIэхэр кьрадзакъым - ар совет цIыхубэм и зэкъуэтыныгъэмрэ дапщэщи кьалыгъ-къуэкI къару мыкIуэщIыжыргэщ.

Ди танкэхуэхэр щытыкIэ хьэлъэм,иту щхьэмыгъазэу зауэрт. ЗэхэгъэкIынигъэшIхуэу щыщыта щыщхьэIу, фокIадэ, жэпуэгъуэ мазэхэм кьрифыбдзу зэрыпхьуакIуэхэр танкэу 500-м нэскIэ зэпымыуэу ди дзэхэм кьебгъэрыкIуат, мини 2-м щIигъу кхъухьлатэхэмкIэ ди быдапIэхэм кьатеуат. Индыл дежь кьыщыкъэпрыгъэкъа бийр зэтрахъэгуэ мурадкIэ, 2-нэ, 23-нэ танк корпусхэр щыщхьэIу и Iуэм и 24-м и пщэдджыжьым фашистхэм пэщIэват.

А махуэсэкIи, кьыкIэльыкIуэхэми Сталинград и Iэгъэублагъэм зэхэуэ гуащIэхэр щыгъэпсыкIыжауэ абы Iыркъуэмкъ СССР-м егъэзэж. Иджы Шафихь къыпэщытт къэралым и пащэ щIы гъунапкъэ нэхъ жьыжьэ дыдэм - Кушкэ къалэм - и къудыкъум щыпищэну. А щIыпIэм адыгэ щIалэр Хэку зауэшхуэм щIидзэхункIэ.

1942 гъэм и гъэмахуэр кьихьат. Бийр епIэщIэкIыу ещхьу къэкIуатэрт.

Ар хущIэкъурт егупэкъ кьебгъэрыкIуэнырти Iэ Сталинград кьищIыну. Гитлер и унафэм зэрыщыбубыхуамкIэ, бадзэуэгъуэм и 25-м нэхъ фIэмыкIыу кьалэр икIэщIыпIэкIэ яубыдыкъуат. Абы папщIэ кьаруущIэхэр кьращащIэрт. Фронтым и щIыпIэ щхьэхуэхэм бийр цIыху бжыгъэкIэ дыдейхэм хэуди 4-5-кIэ кьыщебгэкIрт, топрэ лагъымыдзу хуэди 9-10-кIэ нэхъыбэ щащэт, танкрэ кьхьухьлатэкIэ хуэбжьу кьыщащIрагъэкIырт. Кьанэ щымыIэу псори эпалыта хуэдэт, ауэ нэхъыщIэхэр кьрадзакъым - ар совет цIыхубэм и зэкъуэтыныгъэмрэ дапщэщи кьалыгъ-

Пльыжь орденыр етIуанэу кьыхуагъэфащэ.

ШАФИХЬ ягу кьэкI зэпыитт и унагъэмрэ и Iыхьлыхэмрэ. ЗэрыпхъуакIуэхэр Къэбэрдей-Балкъэрым зэрырахужьам теухуа хъыбарыр зэрылъэIэсу абы и щхьэгъэсуэм кьыхуетх: «Уузынщэм, Катя! Ди щыналъэр фашистхэм кьызэрыIэщIагъэкIыжамкIэ сынохьуэхьу. Дауэ фыкьела а мазухэ хьэлъэм? Умыгузавэж, фтрагъэлъа бэлъхьэр хьэкIэкъуэкIэхэм кьащIэкIуэнукъым, ахэр я гъуэм идукIыхьыжьыщ. Псоми узынщагъэрэ насыпрэ фиIэну си гуапэщ.

Зыхъуэ Шафихь. *П/п. 1541 47-нэ часть, 20.01. 43 гъ.*

А псальэуха кIэщIхэм Iупщу кьахэщырт дэтхэнэ ди зы текIуэныгъэми ар хуабжьу зэгрилъэгъуэу, бий бзаджэм щысхьыригъэкIуэ лъэпкъ зэрыхуамыIэнур.

Шафихь кьыпэщылът Курск дежь щекIуэкIыну зауэ хьэлъэм и курыкупсэм хэтыну. Совет унафэщIхэм фIыуэ къагурыIуэрт ар гуащIэ дыдэу зэрыщытынур икIи сыт и лъэныкъуэкIи абы зыхуагъэхьэзырырт.

26-нэ танк бригадэ щхьэхуэм и политотделым и инструктор нэхъыжь Зыхъуэм, батальоным и унафэщIым и кьуэдзэ, капитан Вечерным, парторг, лейтенант нэхъыжь Рубцовскэм, нэгъуэщIхэми зэпымыуэу ди зауэлIхэр кьапэщыт Iуэхущхъуэм трагъэгушхуэрт, Хьэум и пащхьэм зыхуэапIныгъэ иныр кууэу туегъаIуэрт.

ЗэрыпхъуакIуэхэр ерыщу хущIэкъурт Курск егъэзэрыIуэну. Ар щахуэзэIэмыкIым, кьарущIэ зэхуахьэсри, Прохоровкэ станцымкIэ кьыщыпекIуэкIыу ипщэкъухьэпIэ лъэныкъуэмкIэ кьыщыпхатхьыну хуожьэ. Бийм и мурадым щыгъуазэ ди командованым корпуси 2 зыхущIыпхуа 5-нэ гвардие танк армэр Прохоровкэ дежь щегъэжьыдэ.

1943 гъэм бадзэуэгъуэм и 12-м и пщэдджыжьым ди дзэхэм егъэзэрыIуэныгъэм щIадзэ. Нэхъапэм ямыцIыхуу щыта Прохоровкэ кьуажэм и Iэгъуэблъагъэм щызэхаублэ зи хуэдэкIэ нэхъ гуащIэ дыдэу ЕтIуанэ дунейпсо зауэм и тхыдэм кьыхэна а зэпэщIэувэныгъэ иныр. Абдеж кьыщыгъэта текIуэныгъэшхуэм Зыхъуэ Шафихь кьыщыхэжаныкIащ.

ЩыщхьэIум и пэхэм Украинэм и Харьков, Сумкэ областхэм зэхуэум зыще-убгъу. Ар зэщIэплъэ зэпыитт. Сумкэ областыр кьуэм кьыщащIыжьым бийр ди дзэхэм гуащIэу къапэщIэуат. Мис абы щыгъуэ, 1943 гъэм щыщхьэIум и 23-м, Зыхъуэ Шафихь Беймырз и кьуэр Iыгъэм и щапхъэ кьыгъэлъагъуэу хокIуадэ.

Хуэфащэ пщIэ хуащIу ар щыщIалъхьащ Сумкэ куейм хыхьэ Лебедин кьалэм.

Адыгэ зауэIым зэрихьа Iыгъэр гуулъэгъэнщэ хуа-кьым, Iэанэ Украин фронтым и бронетанк, механизированнэ дзэхэм я командующэм и приказкIэ 1943 гъэм фокIадэм и 25-м абы ещанэу кьыхуагъэфэщащ Вагъуэ Пльыжь орденыр.

Лебедин кьалэм щыпсэуэхэм совет зауэлIхэм я фIелъым пщIэ хуащI. Мывэм кьыхэщIыкIауэ абы щагъэуа фэепльым кьыхэIущIыкIащ кьалэр хуит кьыщыщIыжьым хэкIуэдахэм я щIэр. Фэепльым жьыгэр кьегъэкIэкIащ, и хъуреягъым удз гъэгъахэр щыхэсащ. Къуэщыкхъэм кIэлъопIэ еджакIуэ щыIэ щIыкIуэхэмэ ветеранхэмэ.

Я адэм и фэеплъыр щыщагъэгъупщэркъым икIи пщIэ хуащI зэпытщ и бынхэу Нинэрэ Борисрэ. Нинэ Къэбэрдей-Балкъэрым щIыхь зиIэ и докутэрщ, Борис Сэрмакъ производственнэ комбинатым и инженерщ. Ахэр мызэ-мытIуэу Лебедин кьалэм щыIащ и адэмрэ абы кьыдэзэуэхэмрэ я къащхьэм удз гъэгъахэр традзыхьэну, Хэкум и щхьэхуитыныгъэм папщIэ зи псэр зытаха я сыным Iэ дальэну.

ХЬЭЖЫКЪАРЭ Алик.

Сэрмакъ

1945 - 2010

Зауэм ипсыхьа Бэрокъуэ Абдулчэрим

Ар щыху зэпIэзэрытт, гуащIэшхуэ къызыпкъырыкI зэжьакIуэ емыкIыт. Къыдалъхуауэ гъащIэм зыдауэщI зэпытурэ кьыдекIуэкIа хьэл-щэн дахэхэм и дуней тетыкIэри, и IуэхущIафэрэ бжьыфIэ щIэхъукIырт...

АПХУЭДЭ УЩ сэрмакъдэсхэм ягу кьыхэзринэжар илъэс 83-кIэ кьадзэгъуэгурыкIуа, зи Iэужьыфрэ зи цIэфIкIэ пасэу бзм яхэIуа Бэрокъуэ Абдулчэрим Мудар и къуэр.

Ар икIи гурыIуэгъуэщ. Сыту жьыIэмэ, Хэку зауэшхуэм щыхэта илъэсхэм фIэкIа кьэмынэу, абы и гъащIэ щрихьэкIари, щыIажьари кьыхьыжьауэ ЩIыпIэ Бабыгуеи жьлэжьырщ. Цыхугъэ-ныбжьэгьугъэкIэ фIыт ар. Мо лIы IущIыр зэ псэльэгъу зыхуэхъуар занщIэу итхьэкъурт, хабзэрэ нэмысмрэ ткIийуэ тетми, езыр гу щабэт, псэ кьабзэт, фэрыщIагъэм пэIащIэт. АпхуэдизкIэ жьыжьапльэт, зи щхьэм пщIэ хуэзыщIажьти, леи кьыщыгъыысхэм дежи зышыIэныгъэшхуэ кьыпльыкъуэкIырт. ЗыщIыхуэр фIыуэ щыгъуазэт гъащIэм кьыщыхьу щыIуагъэхэр е щагъэIэу пщIыхэр зэгуэр наху наIуэ наIуэ кьыззэрыхьуныр Абдулчэрим хьэкъыу и фIэщ зэрыхьум...

И кьуажэгъу куэдми сурэдж. Бэрокъуэр кIуэдIрыкIащ Хэку зауэшхуэм и мафIэ лыгъэм. 1942 гъэм Краснодар дэт лагъымыдз дзэ училищэм лейтенант нэхъыжь кьыщIэкIа нэужь, фронтым и IэнатIэ нэхъ гугъу дыдэхэм Iутащ. Лагъымыдз батареем и унафэщIу ар япэ щыкIэ яхэтащ Кавказым и щыналъэр хуит кьэзыщIыжахэм. Смоленск къэзыр зэрыпхъуакIуэхэм кьыщыIэщIагъэкIыжым уIэгъэ хьэпъэ мэхъури, госпиталым щIохуэ. КьыззрыззэфIэувэжу, капитан хъуауэ, дзэм хохьэж икIи СССР-м и Командованэ ЩхьэщIхьэм и резервым и 13-нэ полкым и I-нэ дивизионым и унафэщI ящI. А лъэхъэнэм Витебск дежь щезгъэрихьа лыгъэм папщIэ Абдулчэрим кьыхуагъэфащэ Бэрокъуэ Пльыжь орденыр.

«Дыдыхэтыр жьыхьэрмэт, псэзэпльыхьэпIэ дыдэт, абы и дэтхэнэ зы дакъикьымэ кьыунэсынур къэщIэгъуейт. Арами, кьызэтеувыIэ димыIэу щхьэмыгъазэу бийр кьыздикIамкIэ Зыхъыжьрт. Апхуэдэурэ Пруссием и кьуэкIыпIэ лъэныкъуэм дынот. Фашистхэр абдежым гуащIэу кьыщыгъэщIэуватэ, ахэр икIэщIыпIэкIэ зэрызэхэткъутэну Iэмал-хэр псынщIэу кьэдгъэсэбэпын хуейт. А зэхуэу хьэлъэми дызыхэт полкыр хуабжьу кьыщыщхэжаныкIащ, - и гум ещIэжьыжьыр нэхъыжьыфIым.

Капитан Бэрокъуэ Абдулчэрим зи унафэщI дивизионым а щIыпIэм щызэрихьа лIыгъэмрэ езым и щхьэкIэ кьыгъэлъагъуа Iэзэгъыныгъэ папщIэ адыгэ щIалэм хуагъэфащащ Советым и гъэзэщIакIэ комитетым и унафэщIу хахри, жьлэм и зыужьыныгъэм и гуащIэ хьэпэ хитхьэу кьэгъэгурыкIащ.

ХЬЭМТУ Къадир.

Бабыгуеим и лIыжьыхэр

Сэрмакъдэс зэадэзэкъуэхэу Хэку зауэшхуэм хэтахэр:

Алътудхэ БатIынэрэ Iэбилрэ;
Ахьмэтхэ Батыр, Щэлэуат, Михаил;
Быгуэхэ Хьисэрэ Iэбурэ;
Быгуэхэ Пщымахуэ, Хьусен, Мухьэмэд;
Жырыкъхэ Тэлъостэнрэ Нанурэ;
Къалэхэ Исхьакъэрэ Хьэчмирэ;
Тхьэмокъуэхэ ХьэпатIрэ ПыIтIэрэ.

Хэку зауэшхуэм хэта сэрмакъдэсхэм къыхуагъэфэща къэрал дамыгъэ лъапIэхэр:

«Бэракъ Пльыжь» орденыр:
Быгуэ У. Хь.;
Джатэжьокъуэ Хь. М. - майор;
Гъубжокъуэ У. Гъу - сэлэт;
Жанкъазий С. ПI - сэлэт;
Махуэ Ч. М. - лейтенант нэхъыжь;
Мудрэн М. Н. - сержант нэхъыжь;
Хьэтэжьыкъуэ Хь. Хь.- сержант нэхъыжь;
Бэрокъуэ А. М. - капитан;
Быгуэ А. Гъу. - сержант.

Невский Александр и орденыр:

Бэрокъуэ А. М. - капитан;
Джатэжьокъуэ Хь. М. - майор;

«Вагъуэ Пльыжь» орденыр:
Алътуд М. Хь. - сэлэт;
Бай Ш. Ж.-сэлэт;
Бай Хь. А. - лейтенант нэхъыжь,
Бэрокъуэ А. М. - капитан;
Джатэжьокъуэ Хь. М. - майор;
Джыджий М. Фl. - ефрейтор *(тIэунэйрэ);*
Гуэнгъэпщ Ж. М. - сержант нэхъыжь;
Дау З. М.- ефрейтор;
Жанкъазий Н. А. - сержант;
Жанкъазий Гъу. М.- сержант;
Зыхъуэ Ш. Б. - майор *(щэнейрэ);*
Къып Хь. Ж.- сэлэт;
Куэцэ И. А.- подполковник *(тIэунэйрэ);*
Къущхьэ А. Хь - капитан;
Лыджыдэ Хь. А. - лейтенант нэхъыжь;
Лыджыдэ Д. Т. - сержант нэхъыжь;
Махуэ А. Дж.- лейтенант нэхъыжь;
Махуэ Ч. М. - лейтенант нэхъыжь;
Махуэ Ку. А. - сэлэт;
Мэшыкъуэ М. Хь. - старшина;
Мудрэн М. Н. - сержант нэхъыжь;
Тэтрокъуэ Хъ. З.- лейтенант;
Хьэтэжьыкъуэ И. Хь.-капитан;
Хьэтэжьыкъуэ Хь. Хь.- сержант нэхъыщIэ;
Хъэшкул Н. Э.- старшина;
Серегин М. Д.- капитан;
Мысырджэн С. ТI. - сэлэт.

Хэку зауэшхуэ орденым и I нагъыщIэр:
Алий Гу. М. - ефрейтор;
Бэрокъуэ А. М. - капитан *(тIэунэйрэ);*
Гуэнгъэпщ Ж. М. - сержант нэхъыжь;
Ковцур И. П. - лейтенант;
Куэцэ С. Б.- сержант нэхъыщIэ;
Мэлей Б. А. - старшина;
Махуэ М. А. - сэлэт;
Выныдыжь К. А. - сержант нэхъыщIэ;
Джатэжьокъуэ Хь. М. - майор;
Дау М. З. - сержант нэхъыжь;
Къардэн Хъу. Хь. - сэлэт;
Чэрты С. Хь. - сэлэт;
Куэцэ М. М. - сержант;
Лыджыдэ Дж. ТI. - сержант нэхъыжь;
Лыджыдэ С. Б.- сержант;
Мэшыкъуэ М. Хь. - старшина;
Махуэ Ч. М. - лейтенант нэхъыжь;
Мудран М. Н. - сержант нэхъыжь;
Тэтрокъуэ Хь. З.- лейтенант;
Тхьэмадокъуэ ПI. - сэлэт;
Тхьэмадокъуэ П. ТI. - ефрейтор;
Къалэ Н. Хь. - сэлэт;
Куэпэшэр Ц. ТI. - сэлэт;
Къып Хь. Ж. - сэлэт;
Куэцэ М. ТI.- сэлэт;
Лыджыдэ Хь. А.- лейтенант нэхъыжь.

Хэку зауэшхуэ орденым и II нагъыщIэр:
Алътуд Б. ПI. - лейтенант;
Алътуд М. Хь. - сэлэт;
Джатэжьокъуэ Хь. М. - майор;
Гуэнгъэпщ Ж. М. - сержант нэхъыжь;
Гуэнгъэпщ З. Б.- сэлэт;
Жанкъазий М. П. - сэлэт;
Къардэн М. З. - сэлэт;
Къардэн И. С. - сэлэт;
Къалэ М. М.- лейтенант нэхъыщIэ;
Куэцэ И. А.- подполковник;
Куэцэ С. Б. - сержант нэхъыщIэ;
Къулътырбей М. Лъ . - лейтенант;
Къущхьэ А. Хь - капитан;
Лыджыдэ Хь. А. - лейтенант нэхъыжь;
Мэшыкъуэ Т. Хь. - сэлэт;
Мэшыкъуэ П.М. - лейтенант;
ТIэхъуэ Хь. Къ. - ефрейтор;
Хьэтэжьыкъуэ И. Хь. - капитан;
Чэртий Хь. З. - сержант нэхъыщIэ;
Чэрты Хь. И. - сэлэт;

ЩIыхь орденым и II нагъыщIэр:
Ахьмэт Щ. Б.- старшина;
Мудран М. Н. - сержант нэхъыжь;

ЩIыхь орденым и III нагъыщIэр:
Ахьмэт Щ. Б. - старшина;
Алътуд М. Хь. - сэлэт;
Быгуэ Н. М. -сэлэт;
Джыджий Хь. Гу. - сержант;
Джыджий Хьу. Гу- сержант нэхъыщIэ;
Дау М. Гъу. - сержант нэхъыжь;
Куэцэ Гъ. Б.- сэлэт;
Куэцэ М. М. - сержант;
Лыджыдэ Дж. ТI. - сержант нэхъыжь;
Мэшыкъуэ Т. Хь. - сэлэт;
Мудран М. Н. - сержант нэхъыжь;
Тхьэмадокъуэ М. ТI. - сэлэт;
Тхьэмадокъуэ П. ТI. - сержант;
ХьэпцIэ Б. Хь. - сержант;
Хьэтэжьыкъуэ М. М. - сержант нэхъыщIэ;
Шыхъэстэн Л. П. - сэлэт;
Къалэ И. А. - сэлэт;
Къардэн Хъу. Хь. - сэлэт.

«Зэрихьа лIыгъэм папщIэ» медалыр:
Къунышъ Хь. М. - сержант *(щэнейрэ);*
Алътуд М. Хь . - сэлэт *(тIэунэйрэ);*
Ахьмэт Щ. Б. - старшина *(тIэунэйрэ);*
Къалэ М. М.- лейтенант нэхъыщIэ *(тIэунэйрэ)* ;
Къалэ З. А. - сержант нэхъыщIэ *(тIэунэйрэ);*
Жанкъазий Гъ. М. - сержант *(тIэунэйрэ);*
Лыджыдэ Дж. ТI. - сержант нэхъыжь *(тIэунэйрэ);*
Лыджыдэ С. Б. - сержант *(тIэунэйрэ);*
Угъурлы Гу. ТI. - сэлэт *(тIэунэйрэ);*
Алий Б. М. - сэлэт;
Алий Гу. М. - ефрейтор;
Алътуд Б. П. - гвардием и лейтенант;
Бэрокъуэ Хь. ТI. - лейтенант нэхъыщIэ;
Выныдыжь Н.А. - лейтенант нэхъыщIэ;
Выныдыжь Хь. Н. - ефрейтор;
Джыджий Хьу. Гъ. - лейтенант нэхъыщIэ;
Гуэнгъэпщ Ж. М. - сержант нэхъыжь;
Гуэнгъэпщ С. М. - сэлэт;
Гъубжокъуэ У. Гъу.- сэлэт;
Дау З. М . - ефрейтор;
Дау М. Гъу. - сержант нэхъыжь;
Дау И. М . - сэлэт *(тIэунэйрэ);*
Дзу М. Т. - сэлэт;
Дохъушокъуэ Хь. ТI. - лейтенант нэхъыжь;
Жанкъазий Н. А. - сэлэт;
Жырыкъ Т. М. - сэлэт;
Къардэн Ш. ПI. - сэлэт;
Чэртий Хь. Хь. - сэлэт;
Чэрты С. Хь. - сэлэт;
Куэцэ У. Б.- сэлэт;
Къулътырбей М. Л. - лейтенант *(тIэунэйрэ);*
Къущхьэкъан Ш. А. - сэлэт;
Лыджыдэ Хь. Хь. - сэлэт;
Мэшыкъуэ М. Хь. -старшина;
Махуэ Ку. А - сэлэт *(тIэунэйрэ);*
Молэ Д. ТI . - сэлэт;
Мудрэн М. Н. - сержант нэхъыжь;
Мыку Д. М. - сэлэт;
Тэтрокъуэ М. М. - сэлэт;
Тэтрокъуэ Хь. М. - сэлэт;
ТIэхъуэ Хь. Къ. - ефрейтор;
Пыл Н.Хь. - сержант нэхъыщIэ;
ХьэпцIэ Б.Хь. - сержант;
Хьэтэжьыкъуэ Хь. Хь . - сержант нэхъыщIэ;
Хъэшкул Хь. ТI. - сэлэт;
ХъуэкIуэн А. М. - сэлэт;
Ковцур И. П. - лейтенант;
Куэцэ М. А. - сэлэт *(тIэунэйрэ);*
Тхьэмадокъуэ ПI.ТI. - сержант;
Дидан М. Хь. - старшина;
Мысырджэн С. ТI. - сэлэт;
Къалэ К. Ц. - сержант;
Чэртий Б. М. - гвардием и сержант;
Къалэ С.ТI. - сэлэт

«Зауэм къыщихьа фIыщIэм папщIэ» медалыр:
Алий Гу. М. - ефрейтор;
Быгуэ П. ТI. - сэлэт;
Джыджий М. Фl. - ефрейтор;
Гъубжокъуэ У. Гъу. - сэлэт;
Дау З. М.- ефрейтор;
Дау М. Гъу. - сержант нэхъыжь;
Жанкъазий А. М.- сэлэт;
Къалэ М. Щ. - сэлэт;
Куэцэ С. Б.- сержант нэхъыщIэ;
Мысырджэн С. ТI. - сэлэт;
Махуэ Д. Гъу. - сэлэт;
Махуэ Ку. А. - сэлэт;
Махуэ М. А. - сэлэт;
Махуэ Ч. М. - лейтенант нэхъыжь;
Махуэ ТI. Хь. - сэлэт;
Мудран М. Н. - сержант нэхъыжь;
ТIэхъуэ Хь. Къ.- ефрейтор;
Тхьэмадокъуэ М. ТI. - сэлэт;
Шыд ТI. Щ. - сэлэт;
Шыд А. Къ. - сэлэт;
Къулътырбей М. Лъ. - лейтенант нэхъыжь
Дидан М. Хь. - старшина;
Мэлей А. Хь. - сэлэт;
Чэхумахуэ М. Б. - сэлэт;
Темырчы Хьу. М. - лейтенант.

«Киев зэрихьумам папщIэ» медалыр:
Куэцэ У. Б. - сэлэт;
Куэцэ З. А. - сэлэт;
Куэцэ С. Б.- сержант нэхъыщIэ;
Мэкъушэ М. Б. - сэлэт;
Махуэ ТI. Хь. - сэлэт;
Мышыкъуэ М. Хь. - старшина;
ХьэуэкIуэн А. М. - сержант;
Дзыгуашэ Къ. ПI. - сэлэт;
Къардэн М. М. - сэлэт.

«Севастополь зэрихьумам папщIэ» медалыр:
Махуэ Ку. А.- сэлэт;

«Мэскуу зэрихьумам папщIэ» медалыр:
Джыджий М. Фl - ефрейтор;
Жанкъазий А. М. - сэлэт;
Чэртий Гъу. Хь. - сэлэт.

«Сталинград зэрихьумам папщIэ» медалыр:
Алътуд Б. ПI. - сержант нэхъыжь;
Алътуд М. Хь. - сэлэт;
Дау З. М. - ефрейтор;
Дау М. Гъу. - сержант нэхъыжь;
Мэшыкъуэ М. Хь. - старшина;
Дидан М. Хь. - старшина;
Хъэшкул Н. Е. - старшина.

«Ленинград зэрихьумам папщIэ» медалыр
Жанкъазий А. М . - сэлэт;
Угъурлы Гу. ТI. - сэлэт;
Точэщ П. А. - сэлэт.

«Кавказыр зэрихьумам папщIэ» медалыр:
Алий Б.М. - сэлэт;
Алий М.М. - сэлэт;
Алътуд Хь. ПI.- сэлэт;
Бай Ш. Ж. - сэлэт;
Быгуэ Н. М. - сэлэт;
Быгуэ ПI.ТI. - сэлэт;
Жырыкъ Т.М. сэлэт;
Жанкъазий С.ПI. - сэлэт;
Къардэн М.З. - сэлэт;
Куэцэ Хь. Д. - сэлэт;
Мэкъушэ М. Хь - сэлэт;
Махуэ Д. Гъу. - сэлэт;
Махуэ К. А.-сэлэт;
Хьэтэжьыкъуэ И. Хь. - капитан;
Хьэтэжьыкъуэ М. М. - сэлэт;
Къардэн Ш. ПI .- сэлэт;
Алътуд Б. М. - сэлэт;
Шыд А. Къ. - сэлэт;
Бай Хь. А. - лейтенант нэхъыжь.

«Днепр зэрызэпрыкIам папщIэ» медалыр:
Мэшыкъуэ М. Хь. - старшина.

«Кёнигсберг къызэрищтам папщIэ» медалыр:
Бэрокъуэ Хь. ТI. - лейтенант нэхъыщIэ;
Выныдыжь Кlу. А. - сержант нэхъыщIэ;
Джыджий М. Фl.- ефрейтор;
Махуэ М. А. - сэлэт;
Лыджыдэ Дж. ТI. - сержант нэхъыжь.

«Варшавэ хуит къызэрищIыжам папщIэ» медалыр:
Алътуд М. Хь.- сэлэт;
Выныдыжь Н. А. - сержант нэхъыщIэ;
Гъубжокъуэ У. Гъу.- сэлэт;
Къулътырбей М. Лъ. - лейтенант нэхъыщIэ;
Куэцэ И. А. - подполковник;
Махуэ Ч. М. - лейтенант нэхъыжь.

«Белград хуит къызэрищIыжам папщIэ» медалыр:
Алий Гъу. М.- ефрейтор;
Выныдыжь Хь. Н. - ефрейтор;
Къуныжь Хь. М. - сержант;
Лыджыдэ Хь. Хь.- сэлэт;
ТIэхъуэ Хь. Къ. - ефрейтор;
Чэрты Хь. И. - сэлэт;
Куэцэ А. ТI.- сэлэт.

«Будапешт къызэрищтам папщIэ» медалыр:
Алий Гъу. М. - ефрейтор.
Выныдыжь Хь. Н. - ефрейтор;
Къуныжь Хь. М.- сержант;
Жанкъазий А. М. - сэлэт;
Лыджыдэ Хь. Хь.- сэлэт;
Мысырджэн С.ТI. - сэлэт;
Мэшыкъуэ М. Хь. - старшина;
Мыку Д.М.- сэлэт;
Куэцэ А. ТI.- сэлэт;
Хьэтэжьыкъуэ Хь. Хь.- сержант нэхъыщIэ;
Хъэшкул Н. Е.- старшина;
Куэцэ С. Б. - сержант нэхъыщIэ;
Чэрты Хь. И. - сэлэт.

«Венэ къызэрищтам папщIэ» медалыр:
Алий Гъу. М. - ефрейтор;
Выныдыжь Хь. Н. - ефрейтор;
Выныдыжь Хь. М.- сержант;
Лыджыдэ Хь. Хь - сэлэт;
Мэшыкъуэ М. Хь - старшина;
Мыку Д. М. - сэлэт;
Точэщ П. А.- сэлэт;
ТIэхъуэ Хь. Къ. - ефрейтор;
Куэцэ А. ТI. - сэлэт;
Куэцэ С. Б. - сержант нэхъыщIэ.

«Прагэ хуит къызэрищIыжам папщIэ» медалыр:
Жанкъазий А. М.-сэлэт;
Тэтрокъуэ Хъ. З. - лейтенант нэхъыжь;
Чэртий Б. М. - гвардием и сержант.

«Берлин къызэрищтам папщIэ» медалыр:
Алътуд М. Хь- сэлэт;
Выныдыжь Кlу. А. - сержант нэхъыщIэ;
Гъубжокъуэ У. Гъу. - сэлэт;
Джыджий Хьу. Гу. - сержант нэхъыщIэ;
Жанкъазий Н. А. - сержант;
Къалэ З. А. - сержант нэхъыжь;
Къардэн М. З. - сэлэт;
Чэртий Хь. З. - сэлэт;
Куэцэ И. А. - подполковник;
Куэцэ М. А.- сэлэт;
Махуэ А. Гъу.- лейтенант нэхъыжь;
Махуэ Ч. М. - лейтенант нэхъыжь;
Куэцэ С. Б. - сержант нэхъыщIэ;
Къулътырбей М. Лъ. - лейтенант;
Чэртий Б. М.- сэлэт.

«Хэку зауэшхуэм и партизан» медалым и I нагъыщIэр:
Алий Б. М. - сэлэт;
Алий М. М.- сэлэт;
Алътуд Хь. ПI. - сэлэт;
Быгуэ П. М. - сэлэт;
Къардэн Ш. ПI.- сэлэт;
Хьэтэжьыкъуэ И. Хь. - капитан.

«Хэку зауэшхуэм и партизан» медалым и II нагъыщIэр:
Жанкъазий С.ПI. - сэлэт;
Махуэ Д. Гъу. - сэлэт.

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

Зауэм ипсыхьа Бэрокъуэ Абдулчэрим

ЗАУЭ ГущIэгъуэ ЧIыпIэм ипсыхьа, зэпIэзэрыгу, къызэгъэпэщакIуэ Iэзэу зыкъызыгъэльэгъуа Бэрокъуэ Абдулчэрим, и зэфIэкIыр кьалъытэри, Корее Iщхьэрэм и кьалапхьэ Пхеньян щыдмIэ дзэ училищэм егъэджакIуэу ягъакIуэ. Арщхьэкъ и уIэгъэхэм зыкъэрагъащIэу щыхуежьэм, щIопльыри дзэм кьыхэкIыж икIи 1946 гъэм и кьуажэм кьегъэзэж. Ар зэрыпхъуакIуэхэм зэ хакъута цIыхубэ хозяйствэр зэфIэгъуэбжьыным кьаруущхэ щыхуэзэщIагъэуIуэ зэмант. Партым и унафэкIэ Абдулчэрим ягъэув кьуажэм щызэхэт колхозым и мэкъумэщ бригадэхэм ящIщ зым и унафэщIу.

Зауэ нэхъыбэр гъейт, уэгъурилэти, гъавзу кьахуеIэ щыIэтэкъым. Ауэрэ кьыкIэпыкIуэ гъэм я нартыху хьэсэкэр унгъэрифэу бэ нэщэнэу кьызэщIэуват. Къэдийкэр пIащэт, бзийкэр щхьэунтIафэ-фIыцIафэт. БгъэгъувэI хьунутэкъым, щIыхь-кьуажэ нэужь унафэм пэмыплъэу, Бэрокъуэм и жэрдэмкIэ Iуву кьэкIа хьэсэкэр зэхуауадаш. Адрей бригадэхэр щынэрэ, а Iуэхуфым тегушхуакъым. Районэ щхьэгъусэхэр ар кьыщащIэм, Абдулчэрим ныхэм ирагъэкъащ, уеблэмэ дзы фIащри ягъэтIысащ.

Щым иомыт кьунтыжьыкъым. Зэкъуэмычу кьэна нартыух хьэсэхэр зэщIэкIэжри, Бэрокъуэм и гупым ейр яхуэбэгъуащ икIи адрей бригадэхэм кьытрахам нэхърэ хуэдитIщыкIэ нэхьыбэ кьыдачыжащ. Абы щыгъуэ, зыри кьэмыхьуа хуэдэ, Абдулчэрим кьаутIыпщыжат. Ауэ, гъэщIэгъуэныракъэ, леи кьыстекIащ: жиIэу абы зэн щыщIыпIи кьыщыкIигъащкъым...

Iуэхум хуэIэижь, фIыр зи гъуаэз а цIыху щыпкъэр нужькIэ кьуажэ Советым и гъэзэщIакIэ комитетым и унафэщIу хахри, жьлэм и зыужьыныгъэм и гуащIэ хьэпэ хитхьэу кьэгъэгурыкIащ.

ХЬЭМТУ Къадир.

1944 - 1945 гъэхэм сэрмакъдэсхэм ящыщу нэгъуэщI къэралхэм щызэуахэ

Тхылъыщ1эм и лъэтеувэ

● Гъязджэ

Нашыкъ дэт «Тхылъым и унэ» тхылъщап1э тыкуэным иджыблагъэ щек1уэк1ащ сурэтыщ1-модельер Сэралъп Мадинэ «...Эманым и псыежэхым...» зыф1ищауе и тхылъым теухуа эзыуп1э.

Сэралъп Мадинэ

ПЛЪЫФЭБЭУ, сурэт гъэщ1эгъуэнхэмрэ тхылъ гъэ купщ1афIэк1э гъэнщ1ауэ а тхылъыр дунейм къызэрытехьэрэ куэд щ1акъым, ауэ Сэралъпым и творчествэм дихьэхыу абы п1эпл1ахэми гъуазджэр фIыуэ зылъагъу нэгъуэщ1ыкIэми занщ1эу гунэс ящыхъуащ. Ар къыдэхутэ и пщыхьэщхьэм ек1уэк1а зэ1уэ1эм кърихьэл1а, Iэдакъэщ1эк1ыр зей сурэтыщ1ымрэ абы къыдэлэжьа гупымрэ екъуэхъуэ къызэхуэса псоми.

«Упщ1э-жэуап» мэхъхъэм иту къызэрагъэпэща зэ1ущ1эр иригъэк1уэк1ащ К1ЪР-м и Профсоюзхэм Щэнхабзэмк1э и упщ1эм и режиссер нэхъыщхьэ Гумэ Маринэ. Сэралъп Мадинэ и мыакъуэу, журналистхэм я упщ1эхэм жэуап ираташ тхылъыр щ1ыгъэк1ыным елэжьахэу сурэтыщ1 Къущхьэ Имарэ, редактор Битокъу Маринэ, сурэттех Ерокъуэ Башир сымэ, адыгэ фащэм и дахагъэр яг1ольагъуэу сурэт зытрезыгъэхахэу Битокъу Оксанэ, Бесл1эней Ренатэ, Болэт Белэ сымэ. Ахэр тепсэлъыхьащ Iуэхум щел1эжьым я гукъыдэжымрэ зыхащ1а гурыщ1эхэмрэ, апхуэдэ щ1энигъэ-къэхутэныгъэ л1эжьыгъэр л1эпк1ъ тхыдэмк1и идыжырей щ1эблэм щэнхабзэмрэ гъуазджэмрэ зыхащ1эу гъэсэнымк1и зэрыщхьэпэрэ жа1ащ.

Фигу кьащ1эк1ыжьыщи, сурэтыщ1-модельер Сэралъп Мадинэ и Iэдакъэщ1эк1эр 2009 гъэм и гъатхэпэм Налшык щагъэльэгъуауэ щытащ, куэд щ1акъым а выставкэр Санкт-Петербург Этнографиемк1э и музейми зэрыщагъэльагъуэрэ, К1уэк1ыпI1э я гъуазджэмк1э Москва щыI1э музеим зэрырагъэблагъэрэ. Къыхэгъэщ1ыпхъэщ, апхуэдэ утыку ихьа ди л1эпк1эгъу бзылъхугъэм и л1эжьыгъэр зыл1ъагъуэм ягу зэрыдыхьэр, фIыщ1э псалъэ куэдк1э къызэрыпдэжьэр.

НЫБЭЖЬ Таисэ.

Зэ1ущ1эм хэтахэр. *Сурэтхэр* КЪАРЕЙ Элинэ *трихащ.*

Амин и псынэ

● Фэепл1ъ

А зэманым сэ къуажэ администрацэм и унафэщ1у сыл1акъэрти, махуэ гъэрым Джэрыджэ Амин си кабинетрым ныдыхьащ. Ар губжьыр къыстрикъутэну зэримурадыр и нэгум ещ1ыну. Дэ дыз1эрыщ1ыкIурэ дызэныбжьыкIуэт. Ди ныдыгъуп1астэ зэ1уп1у дыкъыздек1уэк1ыртри, сыт кьыхъуигъэфащэми си Iыхьэу арат, ауэ т1эк1у себзэдзэк1ым нэхъыфIк1ъхъсыгъ1ыгъ, яп1э зыкъызгъэщ1ащ:

- Сыт и1джы къэхъуар, ей? Iобэ хуэдэ махуэ дахэшхуэм уафэ гъуагъуэу п1ъэгъуа? Ми нэщхыр моуэ т1эк1у зэхъыух.

- Къэхъуар п1ъагъ1щ, модэ мо марщынэм нитIысхьы ныдэк1уеи. Хьэблэ фызыIэ загъэхъэзырауэ зэхэтщ пхъэхь нак1э уащ1ыну. Мы жыл1эм къел1ыжа псыр ди хьэблэм кьыщ1ж щ1ыхьнур дапщэщ?!

Iуэхур зытетыр к1ыщ1ыгъуфIыуэм, зи гугъу ищ1ыр Iэдж3э щ1ауэ дыз1ыпэмыпъэщ1ыуэхти, зыш нэхъыр адрейр нэхъ Iэпэкъелэк1ыкIыпIэмкIэ щ1ыхьэусыгъуэ Iэдж3э къезбжэк1ыу щ1эздзащ. Ауэ, пэж дыдэр жып1эмэ, Амин щыпсэу хьэблэр нэхъ л1ыгапIэу зэрыщытым кьыхэк1ыу, абы псыр дахэ-дахэу тхуд3эмыхуеиуэ арат.

- Сэ а уэ кьыхуеббжэк1 къомым зыкIи сыхуейкъым. - зэпиудащ Амин си псалъэхэр, нэхъ щабэ зыкъыщ1ыжауэ, - фэ фхуэзфIэмыкIыну щ1ытмэ, занщ1эу жыIи, сэ яужь сихьэнщ.

Сэ фIыуэ сыщ1ыгъуаз3эт Амин хуэзфIэкIыр зыхуэдизым, ауэ зыкъом щ1ауэ тхуэзфIэмыгъжьэ Iуэхур и пщэм дилъхьэжьыну щ1ыжи1эм, абы сыщ1ыгуфIыкIыным и п1эн1э зуэ Iэнкун сыкъхъуащ, зы хьэблэзшхуэ з3эфэн псыр кьыздрихьыну схуэзмыгъэзахуэу. Абыкl1э сыщ1ещ1ыщ1ым, кI1эщ1у пиупщ1ащ:

- Ар сэ си Iуэхужщ, фэ кьыхэфIъхьэнур хуит сыкъыз3эрыфщ1ыну къудейращ!

Къьмахуэ зытIыщ нэхъ дэмыкIыну Амин телефонкIэ кьэпэгъхащ. Ар, сыда1уэ рыху, псы уезгъэфэнущ», - жери. Къыздрихар Тхьэм ещ1э, тонн зыбгъупщ1 зэрыхуэн реэервуар ин л1ьагэ Iэтауэ бетон бльным тригъэувэщ, абы кьужажащ1эм кьыщыщ1ж псынэпсыр моторкIэ дрихуейри, хьэблэ псом пэрыхьэту псыр кьыщ1ыжу ищ1ат. Абы щыгъуэ Амин кьиша псыращ нобл а хьэблэзр з3эфэр.

Амин зэкъуэшитхум я нэхъыжьхъ, абы нэмыщ1кIи щыпхъунтиу л1ыжти, ны уа гъуэ1ушхэм ис пщ1ыгъэм и Iэр ныкъвы1эу лажьэрт, зыш Iэпы1эр адрейм кьещ1эж жьыхуа1эм хуэдэу. Хэзыгъэзыхьи щ1ы3эткъым. Я адэ Хьэнжьу Iэжьажьэкъэтэт, махуэ псом гуфIэгъэм итт, ФатIимэт пщэфIэным кьыдж3эртэкъым, и бынищ1ыр махуэм щэ игъэшхэн зэрыхуеием и щ1ыгужкIи я унагъэр хьэщ1э кIуэпIэт. Арауэ кьыщ1эк1ынт з3ощ1ыхьу-з3дэтъхухэр щхьэж и пщэ кьыдджэгъэ езым ищ1эжу, жэрдэм, гупыпгтэ яхэпIу, сыт хуэдэ Iуэхуми пынщу Iэ. Гушы1эхэр хуабжьу и щ1асэт.

Амин щ1ап1эщхуэт, узынщ1ыхьэрэ къыдрунэ Амин кьыхуэупсати, сыт хуэдэ Iуэхуми, тегушхуэ къудейм кьыщ1ымынэу, тыншыи п1ъэщ1ырт. Перестройкэ жьхуэтIэр къежьэнымк1э Iэдж3э ищ1эжу абы и пщ1ан1эм кьы-щ1ыз3ейуихат гъ1ущ1 сетк3щ1ащ цех, ищ1ан1эри адрейкэр зытемыгушхуэ гъ1ущ1 кIапсэ Iуэт, ильэс куэдк1э зэ1ущ1 хуэдэу. Абы п1эпщ1ын станокхэри зи Iэдакъэ кьыщ1эжьжар езырат. А зэманым ар цIыхуу сэбэп зыхэхъуамрэ пщ1эншэу зыдэ3эпыкъуауэ щ1эн гъуэн и1экъым. Абдеж щригъажьэри, Амин хьэл хуэхъуат псапэ щ1эныр. Уеблэмэ и шыгъ1пластэк1и, и гуп1ыятэк1и, и адыгагъэк1и дуеим щ1ыпIэрыIуэу щыта и адэм щхьэпрыкIыжат.

Гъущ1 сетк3м цIыхуэр апхуэдизу хуэмынык1ъуэж щ1ыхъум, и къуэш Хьэсэн кьыдэIэпыкIыуурэ, Амин къуажэм кьыщ1ыз3Iуихат ухуэнысгъм ирахьэлIэ материалхэр щ1ъэхъэзыр щ1ехи, пхъ3ъэгъэх кьигъэнэ хэтыжу. А цехэр ди жыл1эми гъунэгъу зэрыгъ1ежьаг1ыну, иджыри Iуэхуит1 кьудей кьыхъэзгъэщ1ынт. Ар Амин и жэрдэмк1э зэкъуэщ1эхэр зэ3ыхьэу, я адэ-анэм я фэепл1у ильэс зыкъом и п1эк1э я хьэблэм мэ3дкьытыщ1у зэрыдащ1ыхьамрэ «Амин и псынэ» зыфащ1ыжа зыгъэщ1эжьыгъэ, зыфащ1ыжа зыгъэзэрыщ1ызэригъэпэщамрэщ. Сэ къыз3рысфIэщ1ымк1э, а Iуэхуг1уитIыр зэи хэмыгъуэщ3эжьи п1ъэужьщ. Абы кьыпыбгъ1ыуэ хуэнуущ «Амин и стIол», «Амин и Iэнэ» жа1эу Къэбэрдей-Балъкъэрым и мызакъуэу, нэгъуэщ1 щ1ыпIэхэми щ1ыщ1 унагъуэ куэдыкIеим щ1ыз3ерахьхэр. Ахэр Амин жуамэгуту кьиригъэщ1ат, уафэм кьыхуехуэжауэ фIэк1а умыщ1ну.

Щ1ыхур дунейм ехьжа нэгъуэщ1, фIы фIыкIа хуэмыIэпыкъым жа1э, ауэ Амин щ1ап1эсэуми хуэжа1эр фIыт. Сэбэп зэрахуэхъуэм нэмыщ1кIи, ар щ1ыкIуми инми яхуэбзэIэфIт, яхуэзнэфIыфIэт, я тур фIы яхунщ1т. Аращ абы и гуаузэ я унагъуэм кьнхъуа гуауэм хуэдэу щ1ыхуэхъуэм к3ащ1ыщ1ыхъуар, Сэ си щхьэкIэ ди кьуаем ищ1ыжьыгъэ, Iуэхуэм апхуэдизу ныбжьэгъу зи дыгъуэщ1 къеIуэпIам, я нэпсыр к3ащ1эжу зи ныбжь хэк1уэк1ыуэ Светлани, абы и унафэм щ1эт гупым щыщ дзкъэзэрт Гиппократ и тхыдэрыIуэм зэрыхуэпэжыр. Сэ схуеиот «Адыгэ псалъэ» газетыр къэзгъэсэбэпу Эеикъуэ сымаджэщым и дохутыр, медсестрэ, адрей Iэнат1эхэм пэрыт псоми фIыщ1э мыухык яхуэсщ1ыну, я узынщагъэр бидзу, зыхуейм я Iэр теуэу, дерэжъ1ыуэ я1ёу, насыпыфIэу пэ-унэку сехуэхъуну.

ШЫД Галинэ,
Зеикъуэ дэт курыт школ № 1-м и егъэджакIуэ, лэжьыгъэм и ветеран.

● Дэ къыгуатх

Узыншагъэм и уасэр

Абы дыщегупсысыр, и мыхьэнкэр кьыщыдгурыIуэжыр узым дыкьыхиГъэзыкIу хуеиба нэхъыщ. Ар кьытлыкIыуэмкI щыкIэ нэхъыб3Iуэрэ дызыкIэлыцлыжьагъэмэ сыту щхьэпэт. Ауэ дыхущыщ1ыкIыр, къыфIэIуэхуэ, апхуэдэуэрэ узыр ядогъэтIасэ.

СЭ Зеикъуэ дэт районымрэ сымаджэщым сыщ1эльащ. Си Iэпкъльэпкъ псори кьыз3эуэу, сыхьэльэу «Дэ3пыкъуэгъу псынщ1» автомашинэкIэ абы сынагъэсат. Неврологие кьудамэм зыщ1эзэ1ппэрри, занщ1эу сагъэгъуэльащ. Гупым и нэхъыжь Хьэщэ Анфисэ, абы и дэIэпыкъуэгъу дохутыр3эу Дыкьыно Марьянэ, Щоджэн Раметэ сымэ яп1э махуэм кьыщыщ1эдзауэ кьыс3уэсакъыу кьыз3эзаэхэщ. Кьыкс1эльыпп1ыу, щ1ыхьуэ кьыз3ахьэ1эу хуабжьу гугъу зыкьыз3драгъэхьащ медсестра нэхъыжь Гъук1эл1 Мадинэ, абы и гъэсэнхэу Шыгъушэ Лерэ, Мэрщэнкъуэл Анетэ, Кьалмыкъ Лусенэ, Пщыгъ1эгъык Татьянэ. Дэтхэнэми и гульытэм, и псальэ IэфIым си узыр сщ1ьэщ1ащ. Дохутыр, медсестра Iэпэ щабэхэм, Iэк1уэльакIуэхэм сэри, адрей сымаджэхэри дыкъыз3эфIагъэувэжащ. Апхуэдэу фIыщ1э куэдяхуэфащэщ мастэ хэзыльхьэ медсестра жыджрэхэу Хьэжьк1ун Маринэрэ Хьэмырэ Джульеттэрэ.

Мы сымаджэщым щ1эльхэм зыхуей хущ1ьуэхэр пщ1эншэу кьыхуагъэт1ыр и1кIи и чэзум ирахьэлIэ. Брыскьыкlэ гукъеуэ гъэрэ я1эк1ым, махуэм щэнерэз IэфIу яг1ащхэ. Кьимыдэк1э, щ1ез3э, зыщагъэпсэжу, щыжей пэщхэр, к1эльндор зеикъуэльэхэр кьабзэу зэрахъэ, пщ1ынтIэрэ ефуэлапIэхэрэ гурыхьу з3ольыхащ.

Сэ кьыз3рысльытэмк1э, Зеикъуэ кьуажэм дэт районымрэ сымаджэщым и лэжьыгъэфIым, нэхъыщхьэрэщ1, цIыхум щыхущ1 гульытэм, щигъуэт дэIэпыкъуныгъэм дохутыр нэхъыщхьэ Кlуэк1уэ Светланэ и з3ефIэк1, и жэрдэм куэд хэльащ. А цIыхуб3 емыз3эщым ильэс 35-м нэсауэ фIыщ1э кьыхуащ1у, пщ1эрэ щ1ыхьрэ ящ1у и Iэнат1э мытыншыр ирехьэк1. И Iуэхущ1афэ дахэм папщ1э Светланэ кьратащ РСФСР-м уэзышагъэр хьэмэныкIэ и отличник дамыгъэр, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щ1ыхь зиIэ и дохутырщ, Урысейм Узыншагъэр хьэмэныкIэ и министерствэм и Щ1ыхь тхыльыкъуафэщ1ащ. Кьхьэзэрыщ1ыну сыхуейт сымаджэщым и дохутыр нэхъыщхьэ Кlуэк1уэ Светлани, абы и унафэм щ1эт гупым щыщ дзкъэзэрт Гиппократ и тхыдэрыIуэм зэрэхуэпэжыр. Сэ схуейт «Адыгэ псалъэ» газетыр къэзгъэсэбэпу Эеикъуэ сымаджэщым и дохутыр, медсестрэ, адрей Iэнат1эхэм пэрыт псоми фIыщ1э мыухык яхуэсщ1ыну, я узынщагъэр бидзу, зыхуейм я Iэр теуэу, дерэжъ1ыуэ я1ёу, насыпыфIэу пэ-унэку сехуэхъуну.

ШЫД Галинэ,
Зеикъуэ дэт курыт школ № 1-м и егъэджакIуэ, лэжьыгъэм и ветеран.

● Университет хъыбархэр

Я зэфIэкIыр ягъэлъагъуэ

Щ1эк1уэгъуэм и 17-р Студентхэм я дунейпсо махуэщ. Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал университетымрэ щ1ыгъэм тхьмахуэк1э ягъэзэщ1ап1ащ ар. Студентхэр зэпеуэщ1 щ1эныгъэк1э, утыку ятыдк1эк1э я зэфIэк1 ягъэтылъагъуэу. Жэпуэгъуэм и 25-м зэпеуэщ1 щытекIуа студентхэр ягъэтылъащ.

ЗЭПЕУЭР куэдым кьыздэщ1адзами, абы и к1эухым нэсар 6 къудейщ: Хамэ Марат (математикэ факультетым и магистратурэ), Шэрджэх Джамил3 (филологие институтым индж1ылызыбзэмк1э и кьудамэ), Iэпы1тI Оксанэ (инженер-хуэакIуэ факультет), Рекс Михаил (физикэ факультет), Бабыгуей Альбинэ (химие факультет), Жантудуев Рустам (информатикэмрэ управлен3мк1э факультет) сымэ.

Зэпеуэм зэрыщ1адзар «Визиткэ» Iыхьэпщ. Хэт видеоролик, хэт гушыI1э теплъэгъуэ щ1ыкIу, хэтк1ы къафэк1э жюрим зыкъыригъэщ1ыхуащ. Ет1уанэ Iыхьэр «Мод» зыфIащ1ар, зыхуэпэжк1эк1э, утыку ятыдк1эк1э я зэфIэкIыр зыхуэдэр ягъэльэгъуащ. Адэк1э я кьэухыр здынэсыр кьап1ыщтащ: студент кьэсэ упщ1э щ1ырыщ1 ираташ и к1эн жэуап нэхъыбэ кьеъзыт1ащ1 теК1уар. Ауэ зэпеуэ псом кьыщ1ихьащ1ырт «Творческэ зэфIэк1-ыр». Мы Iыхьэм студентхэм щагъэльагъуэщ1 хэт сытым хуэ1эзэми. Апхуэдэу уэрэд жызыIи, кьафан, гушыI1э теплъэгъуэхэр зыгъэзэщ1ахэри яхэтащ.

П1оери щ1ызжатхъэжьм, я1п1э ищ1ауэ кьыщ1эк1ащ информатикэмрэ управленэмк1э факультетым и студент Жантудуев Рустам, п3ышм щ1эсахэм я саугъэтыр хуагъэфэщащ физикэ факультетым и студент Хамэ Марат.

Зэ1ущ1эм и к1эм КъБКъУм гъьджэныгъэмк1э и проректор Шыбзыхьуэ Азэмэт псалъэ ираташ.

- Студентхэм фи махуэ щ1ыхьэ щ1ыгъэ. Ди университетым щ1эныгъэм и кьрыбуйду ди университетым щ1эныгъэм и кьудамэ зэмыл1эужьыгъуэхэмк1э, спортымк1э зэхьэзэхуэхэр щ1ек1уэк1ащ. Мы университетым фызэрыщ1эс зэманым кьрнубыдэу щ1эныгъэм1 зэвгъэгъуэтыну, фефIк1уэну, ехьэл1эныгъэ сыныбжьк1ыну, Щ1эныгъэк1э, спорткIэ фызэныкIыхьэкIуэ феджэмэ, зэманм фыдзхъунущ, - жи1ащ Шыбзыхьуэм.

Зэрызэпеуэм и гугъу зэхъ1ыхьащ1ыр, правоведениемк1э, экономикэмк1э, тхыдэмк1э, адыгэбзэмк1э, балъкъэрыбзэмк1э, урысыбзэмк1э, индж1ылызыбзэмк1э, франджыбзэмк1э, зэмыцбзэмк1э олимпиадэхэр ирагъэк1уэк1ащ. Кьыщ1энэмыщ1ауэ, сурэт щ1ынымк1э, прозэ, усыгъэ жанрэмк1э, спортымк1э зэхьэзэхуащ.

- Ди гуапэ мыхьуу къэнакьым мы зэпеуэм апхуэдизу студент кьызэрыхьыхьар. Апхуэдэу щ1ыщ1ыгри я кьару, я1бгъдэ щ1эныгъэм ягъэгъуэгъэн ираташ. Мыпхуэдэ зэхьэзэхуэм кьищ1ынэмыщ1ауэ, дунейпсо зэпеуэхэм фи зэфIэк1 щ1ынымрэ щ1эныгъэрэ, зэфIэкIрэ фIэ1ну сыныбохьуэху, - жи1ащ КъБКъУ-м и ректор Къарэмырзэ Барэсбий.

Iэгуаэ1ыхуэк1э утыкум ягъагъэблагъэрэ, саугъэтхэр иратыжащ зэпеуэм жьыджэру хэта студентхэм.

ДЗЭГЪАЩТЭ Азэмэт.

Щ1эк1уэгъуэм и 25-м УФ-м и Федеральнэ Законым и 7-нэ статьяр «Зэхуэсхэм, пэк1ухэм, демонстрацэхэм, уэрэмым кьыдыкъэныгъэхэм, мыарзэныгъэр къэрэлъэгъуэныгъэхэм теухуар» кьызэпаудри Налшык администрацэм хъыбар ирамыгъащ1эу кьалэм кьыдыхьащ 2005 гъэм и жэпуэгъуэм Къэбэрдей-Балъкъэрым и кьлащ1эжьм кьыгтеуахэм яхэтауэ зыхуагъэфащэу ягъэтылъсахэм я Iыхьлыхэр.

ТУТНАКЪМ ихэсу я псэук1эр хабзэм кьемызэгъэшу кьыльытэ.

Налшык кьалэм и УВД-м и унафэщ1ым и кьуэдзэ милицэм и полковник Жьылатэж О. зэрыжи1амк1э, зэхуэсахэм кьыгурагъэIуащ жьлагъуэ зэхэтыкIэр кьызэпыбуд зэрымыхъунур ик1и пэк1ухэм я хабзэм тетын зэрыхуейр.

Административнэ хабзэр кьызэрызэпаудамк1э цIыхуэхым протокол хуатхащ. Унафэ тращ1ыхьыну тхылъымп1эхэр судым ирагъэхьащ.

КъБР-м щыIэ МВД-м и пресс-Iуэхущ1апIэ.

Хабзэр къызэпауд

цэм и полковник Жьылатэж О. зэрыжи1амк1э, зэхуэсахэм кьыгурагъэIуащ жьлагъуэ зэхэтыкIэр кьызэпыбуд зэрымыхъунур ик1и пэк1ухэм я хабзэм тетын зэрыхуейр.

Административнэ хабзэр кьызэрызэпаудамк1э цIыхуэхым протокол хуатхащ. Унафэ тращ1ыхьыну тхылъымп1эхэр судым ирагъэхьащ.

КъБР-м щыIэ МВД-м и пресс-Iуэхущ1апIэ.

Афиян килограмми 118-рэ къагъуэтащ

Наркотикхэм як1эльып1ъынымк1э Iуэхущ1апIэу КъБР-м щыIэм иригъэк1уэк1а «Iущхъэ» операцэм и етIуанэ Iыхьэм къриК1уахэм иджыблагъэ хэпл1эжащ.

ШЫЩХЬЭIУМ и 1-м къыщыщ1эдзауэ жэпуэгъуэр иухыху УФ-м Наркотикхэм як1эльып1ъынымк1э КъБР-м щи1э управленэм щ1эпхъаджагъэ 170-рэ кьыщ1ихэщащ, абыхэм ящыщу 112-р хьэпсэщ1 е хьэпсэ дыдэщ, 30-р афиянныр щэным ехпащ. Щ1эпхъаджагъэ кьыщ1агъэщ1ахэм теуухауэу уголовнэ Iуэхуи 122-рэ я1эт1ащ.

Хабзэм кьемызэгъыу кьагъэсэбэпу наркополицейхэм кьытрахащ афиян килограмми 118-м нэблагъэ. «Iущхъэ» операцэм и етIуанэ Iыхьэр ик1уэк1ащ ягъэк1уэдащ гектар 52-м ещ1ыр-езыру кьыщыкI1эп тонн 25-м щ1игъу.

Iуэхугъуищ кьыщ1агъэщ1ащ щ1эпыр хасауэ кьагъэк1ыу. Къытраха кьэк1ыгъэхэм я хьэльагъыр килограмм 311-рэ мэхъу.

МЭРШэНКЪУЛ Наталье.

Афиян килограмми 118-рэ къагъуэтащ

Наркотикхэм як1эльып1ъынымк1э Iуэхущ1апIэу КъБР-м щыIэм иригъэк1уэк1а «Iущхъэ» операцэм и етIуанэ Iыхьэм къриК1уахэм иджыблагъэ хэпл1эжащ.

ШЫЩХЬЭIУМ и 1-м къыщыщ1эдзауэ жэпуэгъуэр иухыху УФ-м Наркотикхэм як1эльып1ъынымк1э КъБР-м щи1э управленэм щ1эпхъаджагъэ 170-рэ кьыщ1ихэщащ, абыхэм ящыщу 112-р хьэпсэщ1 е хьэпсэ дыдэщ, 30-р афиянныр щэным ехпащ. Щ1эпхъаджагъэ кьыщ1агъэщ1ахэм теуухауэу уголовнэ Iуэхуи 122-рэ я1эт1ащ.

Хабзэм кьемызэгъыу кьагъэсэбэпу наркополицейхэм кьытрахащ афиян килограмми 118-м нэблагъэ. «Iущхъэ» операцэм и етIуанэ Iыхьэр ик1уэк1ащ ягъэк1уэдащ гектар 52-м езыр-езыру кьыщыкI1эп тонн 25-м щ1игъу.

Iуэхугъуищ кьыщ1агъэщ1ащ щ1эпыр хасауэ кьагъэк1ыу. Къытраха кьэк1ыгъэхэм я хьэльагъыр килограмм 311-рэ мэхъу.

МЭРШэНКЪУЛ Наталье.

Мис апхуэдэущ мылъку зэрагъэк1уэщ1ыр

Дзэлъыкъуэ районым и прокуратурэм кьипщ1ыташ куейм и администрацэм муниципальнэ мылъкур зэрищащ1ыкIэр.

БЕЛДЖЫЛЫ кьыз3эрыхьуамк1э, мылъкур зехьэнымк1э куей Iуэхущ1апIэм и кьулыкъущ1эхэм, хабзэм ебакъуэу ик1и уасэр зыхуэдизым хуейр кьамылъытэу, администрацэ унэгъэ гаражищ1э псори зэхэту сом мин 510-к1э ящащ.

А муниципальнэ мылъкур кьэзыщ1эхуа цIыхум иужькIэ а администрацэ унэмрэ зы гаражрэ Суд приставхэм я федеральнэ Iуэхущ1апIэм КъБР-мк1э и кьудамэм сом мелуанрэ мин 500-к1э ирищэжащ.

Апхуэдэ щ1ыкIэк1э мылъкур зехьэнымк1э куей Iуэхущ1апIэм и кьулыкъущ1эхэм я зэранк1э муниципальнэ бюджетым сом мелуанрэ мин 57-рэ 848-рэ фIэк1ыдэащ.

Къэпщ1эзныгъэм кьрикIуэжэм я1пк1 ик1ыIэ, УФ-м КъБР-мк1э и прокуратурэм и СК-м районым щи1э СУ-м уголовнэ Iуэху кьиIэтащ УК-м и 286-нэ статьям и 1-нэ Iыхьэм (и кьулыкъущ1 и1э зэрытыныгъэм ц1ыр1ыгъэу), 160-нэ статьям и 3-нэ Iыхьэм (и кьулыкъущ1 кьигъэсэбэпу цIыхуэм мылъку зэрызыIэригъэхьэр е и щхьэ Iуэхум зэрытригъэкIуадэр) кьыщ1ыгъэльэгъуэ щ1эпхъаджагъэхэм ятещ1ыхьауэ. Iуэхур зэхъ1ыкI.

Абы кьыдэкIуэу республикэм и прокуратурэм аргуэру Къэбэрдей-Балъкъэрым и цIыхуэхэм захуегъаз3эу мылъку зэлъэфIэным теухуауэ зыщыгъуаз3эу Iуэху псомкIи кьыщ1ыбар кьарригъэщ1ну ельэIуу.

Фигу кьыдогъэкIыж КъБР-м и прокуратурэм абы хуэхэауэ лажьэ и телефоныр:

40 – 45 – 51.

Адэ гущ1эгъуншэ

Бахьсэн куейм и прокуратурэм районым и зэзыгъэкIуж судым кьэралым и щэкIэ Быхьурэ А. Ф. щигъэкъуэнщащ1. УФ-м и УК-м и 156-нэ статьям, 115-нэ статьям и 1-нэ Iыхьэм кьыщыгъэльэгъуа щ1эпхъаджагъэхэр зэрилъэжьамк1э, зэгрэгъуэ Iыхьэм, балигъ мыхьуахэр игъэсэнымк1э и пщэ дэль кьалэнхэр зэримыгъэзащ1эмк1э, и зыщ1ащ1ым зэран хуэхъуэу удын цIыхум зэрыридзамк1э.

ПСАЛЪЭМ и хьэтырк1э, Зеикъуэ кьуажэм щыпсэу ик1и 1999 гъэм кьалъуа Быхьурэ Б. А.-рэ 2007 гъэм кьалъуа Быхьурэ К. А.-рэ я адэ Быхьурэ А. Ф. 2009 гъэм и накьыгъэм кьыщыщ1эдзауэ 2009 гъэм и щыщхьэр зэхъуэкIыу кьэсыху и адэ кьалэнхэр тэмэму игъэзащ1акъым: и бынхэм хуэфащэ гупыгъэ яхуищ1ыкьым, яшхын ямыIэу унэм щ1ичыбыдэрти, ежьэжьырт, жещ1ым унэм щ1ихуэт Сабийкэр гущ1эм нэху кьыщ1ек1ым хуей хуэрт. Ар фащэм итхьэкъуатI, уеблэмэ и бынхэм кьабгъэм яхуэгъуэнт.

2009 гъэм щыщхьэм и 26-м чэф иIэу унэм кIуэжри, и сабийкэр щхьэусыгъуэншэу иубэрэжьащ: и пхьур кьиIэтри, блынм жьхэзидащ. Абы кьыхэжьыу хьыджэбз цIыкIум фэбжь зыбжанэ иIэуэтащ.

Iуэхур щ1ыз3эгъэкIым Быхьурэм кьажриащ езымрэ и щхьэгъусэмрэ бжьыс зэрагъэр. Абыхэм ящыщу нэхъыщ1эхэр езыхэм кьадгъэсурт адрейхэр я Iыхьлхэм я бжьыгъ. И щ1ыз3Iуихат гъ1ущ1 сетк3щ1ащ цех, и1уант1эри адрейкэр зытемыгушхуэ гъ1ущ1 кIапсэ Iуэт, ильэс куэдк1э зэ1ущ1 хуэдэу. Абы п1эпщ1ын станокхэри зи Iэдакъэ кьыщ1эжьжар езырат. А зэманым ар цIыхуу сэбэп зыхэхъуамрэ пщ1эншэу зыдэ3эпыкъуауэ щ1эн гъуэн и1экъым. Абдеж щригъажьэри, Амин хьэл хуэхъуат псапэ щ1эныр. Уеблэмэ и шыгъ1пластэк1и, и гуп1ыятэк1и, и адыгагъэк1и дуеим щ1ыпIэрыIуэу щыта и адэм щхьэпрыкIыжат.

Гъущ1 сетк3м цIыхуэр апхуэдизу хуэмынык1ъуэж щ1ыхъум, и къуэш Хьэсэн кьыдэIэпыкIыуурэ, Амин къуажэм кьыщ1ыз3Iуихат ухуэнысгъм ирахьэлIэ материалхэр щ1ъэхъэзыр щ1ехи, пхъ3ъэгъэх кьигъэнэ хэтыжу. А цехэр ди жыл1эми гъунэгъу зэрыгъ1ежьаг1ыну, иджыри Iуэхуит1 кьудей кьыхъэзгъэщ1ынт. Ар Амин и жэрдэмк1э зэкъуэщ1эхэр зэ3ыхьэу, я адэ-анэм я фэепл1у ильэс зыкъом и п1эк1э я хьэблэм мэ3дкьытыщ1у зэрыдащ1ыхьамрэ «Амин и псынэ» зыфащ1ыжа зыгъэщ1эжьыгъэ, зыфащ1ыжа зыгъэзэрыщ1ызэригъэпэщамрэщ. Сэ къыз3рысфIэщ1ымк1э, а Iуэхуг1уитIыр зэи хэмыгъуэщ3эжьи п1ъэужьщ. Абы кьыпыбгъ1ыуэ хуэнуущ «Амин и стIол», «Амин и Iэнэ» жа1эу Къэбэрдей-Балъкъэрым и мызакъуэу, нэгъуэщ1 щ1ыпIэхэми щ1ыщ1 унагъуэ куэдыкIеим щ1ыз3ерахьхэр. Ахэр Амин жуамэгуту кьиригъэщ1ат, уафэм кьыхуехуэжауэ фIэк1а умыщ1ну.

Щ1ыхур дунейм ехьжа нэгъуэщ1, фIы фIыкIа хуэмыIэпыкъым жа1э, ауэ Амин щ1ап1эсэуми хуэжа1эр фIыт. Сэбэп зэрахуэхъуэм нэмыщ1кIи, ар щ1ыкIуми инми яхуэбзэIэфIт, яхуэзнэфIыфIэт, я тур фIы яхунщ1т. Аращ абы и гуаузэ я унагъуэм кьнхъуа гуауэм хуэдэу щ1ыхуэхъуэм к3ащ1ыщ1ыхъуар, Сэ си щхьэкIэ ди кьуаем ищ1ыжьыгъэ, Iуэхуэм апхуэдизу ныбжьэгъу зи дыгъуэщ1 къеIуэпIам, я нэпсыр к3ащ1эжу зи ныбжь хэк1уэк1ыуэ Светлани, абы и унафэм щ1эт гупым щыщ дзкъэзэрт Гиппократ и тхыдэрыIуэм зэрэхуэпэжыр. Сэ схуейт «Адыгэ псалъэ» газетыр къэзгъэсэбэпу Эеикъуэ сымаджэщым и дохутыр, медсестрэ, адрей Iэнат1эхэм пэрыт псоми фIыщ1э мыухык яхуэсщ1ыну, я узынщагъэр бидзу, зыхуейм я Iэр теуэу, дерэжъ1ыуэ я1ёу, насыпыфIэу пэ-унэку сехуэхъуну.

ШЫД Галинэ,
Зеикъуэ дэт курыт школ № 1-м и егъэджакIуэ, лэжьыгъэм и ветеран.

● Спартакиадэ

КъБКъУ-м и студентхэр нэхъ пльэщт

Жэпуэгъуэм и 15-м щыщ1эдзауэ щэкIуэгъуэм и 20 пщ1ондэ Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал университетымрэ Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал мэкъумэщ академиемрэ я спорт пэщхэм студентхэм я спартакиадэ щек1уэк1ащ. Зэ3ыхьэхэр къызэригъэпэщащ КъБР-м Спортымрэ туризмэмк1э и министерствэм.

КОМАНДЭХЭР псы есыкIымк1э, футболымк1э, волейболымк1э, теннисымк1э, шахматхэмк1э, баскетболымк1э зэхьэзэхуащ.

Мазэм щ1игъуэк1э екIуэкIа спартакиадэм зэрыщ1ащ щ1ыхьащ КъБКъУ-м и командэм, Мэкъумэщ академиер етIуанэщ, Бизнесымк1э институтыр ещанэщ.

ЖЬIЛАСэ Замир.

● Зэ1ущ1эхэр

Иджырей щ1эблэм фIэгъэщ1эгъуэну

Пащ1э Бэчмырзэ кьызэралъхурэ ильэси 155-рэ зэрырикъум теухуа зэ1ущ1э щек1уэк1ащ Мечиев Кязим и щ1эр зезыхьэ республикэ Щ1алэгъуалэ библиотекэм.

ФЭЕПЛ1ъ зэхьыльр зэхъуэгъэпэщ1ымк1э библиотекэм и лэжьакIуэхэм кьадэIэпыкъуащ Налшык дэт 3-нэ, 7-нэ лицейхэм, 17-нэ курыт школым адыгэбзэмрэ литературэмк1э щезыгъаджэ егъэджакIуэхэр. Литературэ-музыкальнэ пшыхьым хуэдэу екIуэкIа зэ1ущ1эр усакIуэ щ1ыджащэм и творческэ къэгъэлъагъуэр тхыдэм кьыхэна хьыбархэмк1

Зыгъэпсэхугъуэ махуэм

Малъхъэдис

● Хабзэ

УасэIых

ПАСЭМ ЩЫПIУ уасэу яту щытар Iэщщ. Хьыджэбзыр кIыузыхэкIа пIэпкъым, абы и хэбзэIыем елытаеу уасэм и бжыгъэр хэхъуэрт.

Зи нэмыхь ятха хьыджэбзыр и адэ-анэм я унэм илъэс пэблагъэкIэ щисыж щыIэт. А ныкъорэ ныбгьуэу абы и Iыхьлыхэм уасэIыхьыр зэфIагъэкIырт. Уасэ Iыхьым ягъакIэр Iы зытхуат, абы ехьыжьыр и адэ кьуэш, анэ дэпхъу хуэдэхэр. Уасэ Iыхьыр сыт и пIэныкIуэкIи я бысымхэм ятетхьхуэу, зыхуейр жаIуэ, ящIуэ, зыщIэупщIэр кьрагъэпIуэту апхуэдизкIэ. Зыр зыми едауэу, зыгурэхэр зыпаубыду Iэджи кьагупсысырт хьэщIэхэми бысымхэми. Абы кьишагъэнущ адыгэ Iэмал имыIэу зыщыджэгъуэ и пIэныкIуэ ныкIыхьамэ, ар Iэмал имыIэу зимыщIэжу егъэфэн хуеиуэ зэрапIыхтэр. Ахэр чэфу Iуэм яшаиэ, нэхъ хьэлэл хьэрт, нэхъ кьгъапцIэгъуафIэт, сампIэ имыхьэ зыщыз кьахэкIми.

УасэIыхьыр апэ щIыкIэ гуапэу кьрагъэблагъэрт, фадэ жьэхэуауэ, шхын гъщIэ хуэдэхэм кьимыкIыныIауэ кьагурыIуамэ, Iэнэр хуэзблахьу щIадзэрт. ЩIалэм и пIэныкIыхьу уасэIых Iэнэм ягъэтIысырт нэхъыжь кьалэныр игъэзэщIэну щауэщIэм и адэм и ныбжьыгуфI е а пIэпкъым я нэхъыжь гуэр. Iэнэм Iэмал имыIэу ягъэтIысырт щIалэ кхэзышам и анэшым ящыщ, ари нэхъ жьантIэ хуагъаззэу. Ауэ Iэнэм тIысыртэкъым щIалэм и адэ, и адэ кьуэш, адэшхэу. Мы хьэтъуэлIыпIуэ Iэнэм хабзэшхуэ щызекIуэрт. ХьэщIэхэм я щхьэгъэрыт яIэжти, ар зэи тIысыртэкъым, гупыр сыт хуэдизрэ щымысами. Хэгъэрейхэм я пIэныкIуэкIэ Iэнэми зэIуэзэпщIым кIэлъыплIу зы бгъуэщIэси яIэт. Ари тIысыртэкъым, Iэнэм кьыщхьэщыкIыртэкъым, зыгуэр хуей хьумэ, Iэпыдзпыдзэхэр иIэти, абы кьаригъэхьырт.

Нужь зэманым бгъуэщIэсымрэ щхьэгъэрытымрэ куэдым зэхагъэзэрыхь, абы щхьэкIэ зэдаауэ, зэгурымыIуэу. Щхьэгъэрытыр щIалэ нэхъыщIу хьэщIэхэм кьыдашаауэ арат. Яп эм щыгIуэ абы и кьалэнт ззэзымызэ щIэкIыуэр хьэщIэхэр кьэрэзыкIуэ щыхэм кIэлъыплIыныу, зыгуэр кьэхъуамэ, нэхъыжьым хьыбар иригъэщIну. БгъуэщIэсыр хэгъэрейщ. Абы ди Iуэхур зэрихуэр, зэрыжьитIащи, Iэнэрщ, абы пэрысхэр зыхуей-зыхуэныкьуэщ.

ХьэщIэхэр зэман гуэркIэ щыса нужьыкIэ, щIалэгъуэлэм кьахэкIырт гупыж зыщI тIэкIу кьыщIэкIыу кьэфэну, жьы зыщIрагъэжуну. Зигу кьыдэзыгъэ жэна хьэщIэхэр икIи кьафэрт,икIи гушыIэрт. Уеблэмэ, абы и кьэфэкIэр апхуэдизкIэ утIыпщауэ, тегушхуауэ екIуэкIыу щытащи, ди бзэм кьыхэнащ «асэIых кьэфэкIэ» жаIэу.

ХьэсэIыхьым хэт нэхъыжьыкъэр унэ кIуэщIым пшынауэ, хьыджэбз кьыхуащIэрэ кьыщIагъафэу хабзэт. Абы щыгъуэми Iэнэр кьамыгъанэу зыгуэр пэрыст. УасэIыхьым хэтхэр кьыззэрыфэнури зэрыджэгунури зи Iуэхур абы я нэхъыжь Iэнэм щысыр. Зэман яIэу иIытэмэ, и щIалэ хэм ягу пэщIыкIэ кьигъафэрт.

Зэрыщысар ирикъну кьыщилъытэм и деж хьэщIэхэм я нэхъыжьым Iэнэм и тхьэмадэм ириIуэкIыр щIэкьжьынум и чэзыр кьыззэрысар. Ар зэкIи, тIэукIи зэфIэкIырт кьэкъым. Кьыжьдэкlа кьудей, жаIэу хьэщIэхэр щIагъэпхъуажмэ, хэгъэрейхэм я дежкIэ емыкIут икIи щхьэгъэтхьакIэ. Абы кьыхэкIыу зэм зы щхьэусыгъуэ, зэми нэгъэщIэ кьагупсысуэ загъэгубзрт. Сытми хабзэр ягъэззэщIну хьэщIэ нэхъыжьым щытригъэчыныхьым и деж, и пIалъэр кьэсауэ яIытэрти, хьэщIэныщыр, щхьэгъэныкъэр кьахьырт.

ХьэщIэныщыр яшхыу IэпIэ трафыкIыжьа иужькIэ хьэсэIыхьр я Iуэху яужь ихьэрэ - Iуэм кIуэр т, уасэу зыпагъэуба быдым бжыгъэр кьыхахыну. Уасэм и Iуэхур джэгу щыкIутэкъым. Абы Iуэм итым и пIэхъуамбыщIэ кьамыгъанэу щащыкIыырт, ягу ирихьын хуэдэр яхуримыгъэкIуэ, зым и пIэкIэ щхьитI, жаIэу щыдадэр машIэтэкъым. Апхуэдизрэ щхьэ бжыгъэр ирагъэкъурт, шы пэрытри зыIэрагъэхьэрти, ар нэхъ щIалэхэм, абы щхьэгъэрытри щытари яхэту, пщIантIэм кьыдрагъэжурт, хуэмурэ, вгъэкъуакIуэуэр фынеуэ, жаIэрти.

Мис абдежым уасэIых хьэфэкIэ екьэжьар кьызэIуахырт. Дауи, хьарзынэт уасэIыхьыр кьафэрэ джэгукIэ зэфIэкIмэ, арщхьэкIэ псори зкъэIэфIу яухьымэ и пIэкIэ хьэлэбзыкъыр кьыщыIыхьейри машIэтэкъым. А щIыкIэм тету ди адыгэ хабзэм хэкIуэдыкIыжа уасэIыхьым кьэхъурт куэдрэ зэблагъэу зэуэлIахэр япэ махуэм кьыщыIэдзауэ щызэфIигъэнэжь.

Уасэ тыныр ноби ди хабзэм хэтщ. Абы Iэджэ фIащурэ кьоклуэкIыр. Иджы быыбмыр ахъшэм пагъэкIуащ. Языныкъуэхэм хьыджэбзым щIат ахъшэр мицауэу, атIэ ар зыпIа адэ-анэм я фIыщIапщIэу, саугъэту жаIэ, адрейхэм анэ быдзышэм пагъэуэ хуэдэу яIытэт.

МАФIЭДЗ Сэрэбий.
1994 г.

● Псалъэжьхэр

Удыр и щхъухь екIыж

♦Уанэм лIы имысмэ, пхъэ тыкIырщ.
♦ Удыжым сыхэпIлъафэ щхьэкIэ, сыкъепIэфэкIын?
♦Уэзмыджа гуемыIущи узэуIу гъунэгъущ.
♦ Удыр къэкIуэгъэуафIэ щхьэкIэ, кIуэжыгъуафIэкIым.
♦ Удыхьыну псым мывэ кIыхэущу уолъагъу.
♦Уи щхьи зыхэлъыр уиIу иль хуэдэщ.
♦Удыр и щхъухь екIыж.
♦Уи щхьэ зи жагъуэ уи цIэ фIэIейщ.

● ГушыIэ

Дыщэ джэд

ЕФЭ-ЕЩХЭ Iэнэ жщым пэрысауэ Хьэзрэталий и щхьэр у зырт, ауэ абы и гугъу хуищIкIэ и ныбжьгъуэкъ Хьэбас кIыззэрыхуэмыгуэвэнур ящIэрти, щызэхуэзэм и псалъэмакъыр мыпхуэдэу кьригъэжьащ:

- Зы джэд пшэр кIыскуэхьащи, сщIэнур сщIэркьым, Хьэбас, щIалэхэм щэджагъуэ щIэгъэшхьи жьзоIэ.

- Щэхуу, зыми зэ хьымыгъэх, сыт мыбы «щIалэхэм щэджагъуэм езгъэшхьин» жьхуиIэр, дэри тхуэшхьжынщ ар, сэ кьезгъэхьыну бжьитIыр и гъуэсмэ.

Афlэжьа хэмылъу Хьэбас аркъэ абджитI кьригъэхьащ.

- Джэдыр хьэзыр щыхъ унур тхъэм ещIэ, Хьэбас, шхын хьэзыр щыIэмкIэ зэрызэ тIэтынщ.

Хьуэхьу жаIэри бжьэ зыгъэ ирафащ.

- Зыщ дефэжынщ, - жиIащ Хьэзрэталий, стэжанхэр зэрауэнэщIрэ дэжьа щымыIэу, - «зэкIу эшитIрэ - дзитI зыIут кьамэрэ» ауэ адыгэм жиIакъым, зэ IэтыгъэуIэм етIуанэр кIэлъымыкIыуэмэ, япэу кIуэщIым нэсам ибафэ зэрепIыж.

Пыри зэрыгъэдыхьэшхри, етIуанэу кьаIэтри ефахэщ.

- Iэнэр лъакъуиц иридгъэгъэкъу.

Хьэбас арэзы хьурт - ирагъэкъауащ. Ауэ Iэнэр лъакъуиц ирагъэкъун папщIэ, зы аркъэ абджыр яунэщIу етIуанэрэ яуныкъун хуей хьуат.

- Уа, Хьэзрэталий, мы уи джэдым илъэсищ и мыныбжьмэ, дефэну дыз зэрыгъэтIысрэ хьэзыр хьун хуеящ.

- Дакьикьи 5-10-кIэ яужь хьэзыр хьунщ, тыншу щыкIуэкIэ иджыри бжьэ зырыз дыгъэIэтыжк.

Хьэбас зыри кьыпимыдзу кьригъахьуэрэ ефахэщ, фадэуэн кьэнэжа щыIэтэкъым.

- Уэрей, Хьэзрэталий, иджы уи джэди сыхуэмежи, схуэмышхьыжьмэ. Ауэ уи дыщэ джэдым сыIубгъэпIьамэ, здэнут.

- Уа, Хьэбас, сэ у э уэзмыгъэшхьи зэрыгъэхьуэрэ ефахэщ, фадэуэн кьэнэжа щыIэтэкъым, игъащIэкIэ укьыззэрызмыгъэпцIэнур бощIэ, щхьэнур хьэзыр мыхъуауэ зращ, - жиIэри, Iэжьыпlэ стIолыр кьыдигъэжьмэ, абы тхьалъ гуэрым кьыхпбзыкIауэ джэд пшэр зэIыхам и сурэт дэ лъг.

● Фи лъэIыкIэ

НэфIыцIэ

Уэрэд

Шыгъуэ цыкIуми и щхьэр ещIрэ,
Сэ хэт мыгъуэмэ зыхуэсщIну.
Си НэфIыцIэми сытокIуадэ мыгъуэ, уей.

Лъагъуныгъэр мыдахагъэ,
Лъагъуныгъэр мыIеягъэ,
Си псэм Iэфlуръ уилъэгъуащ иджы, уей.

Пшынэ макьыр гум сфIыхохьэ,
Псэм хихьауэ лъагъуныгъэр
Уэ пхуэсщIатэкьэ, си НэфIыцIэ жи, уей.

Бэлътоку кIапэр хызодыкIыр,
Си нэпситIри кьысфIыщIэкIыуэр,
Си НэфIыцIэр спагъэкIащ иджы, уей.

Услагъуну си нэр къокIыр,
Уотъэгъуами, си фэр покIыр.
СыптолIапэрэ, си НэфIыцIэ жи, уей.

СыкьыщIокIри маззэм соплъри,
СыщIохьэжри согъуэльыжыр,
Семызэгъыуръ нэху согъэщ иджы, уей.

Си НэфIыцIэри яфIэдахэкьым,
ЩIалэ дахэри зыми ядэкьым,
Псэм фIэIэфIыр нэм фIэдахэщ жи, уей.

Сыдоплъейри вагъуэр собжыр,
ЩIалэу щыIэр зыпэзвгъэбжи,
Си НэфIыцIэри кьыслыбгъэс мыгъуэ, уей.

● Хъэбар зиIэ псалъафэ

Я къуалэ мэхашэ, я вынд мэхашэ

ЖАНСЭХЪУ зэшыбэр пщыхэм яхуэмыГурыщIэу, ящыкIыщынэу япэуныжьыфу щыгти, ахэр щхьэ зэхуэсу гурыIуэри, лъэпкъым щIыхуэсу кърамынэу зэтраукIащ, я мылькъри зэрапхъащ. Уэндагъуу нысащIэ закъуэ къэнати, Урды бгъуэнщIагъым кIуэри, абы щIалэ щIыкIу кьыщилъхуащ. А бгъуэнщIагъым пкIэлъей зэпыщIэкIэ ехьыдзкIуисижуэ сабийр щиПIырт.

Махуэ гуэрым, Тыжь Пакъ щакIуэу мэзым здыщIэтым, вынд,ьжьым и дкэ макъ зэхихащ. «А вынд,ьжьым зыгуэр елъагъуэ», - жиIэри макъыр кьызди Iуэ Iымкlэ кIуащ. Жансэхъуэ я лъэпкъым ежьхъужэ щалэ щIыкIу закъуэр абы кьыщигъуэтри, щиукIыжащ. «Я къуалэ мэхашэ, я вынд мэхашэ, Алыхым и шэр Тыжь Пакъ кьытихуэ», -жиIэри, сабийм и анэм гъыбзэм хилъхьажащ.

Щам и бжьыхьу ирегъэкIуэкI

ЩАМЫР и цIэт, езыр Астемырэ яущыт.

Щам хьэрычэтрэ зэфIэкIрэ имыIэу, и гъащIэр тхъэмыщкIэу ирихьэкIащ. Щымахуэ гуэрым тхъэгъэсынышIуэ кьыщIэнэри гуэзвэхуэ, чыхуIэпIлъ кьыдичурэ и щIапIэр кьыззэрыхуха бжьыхьыр игъэсхъакIи, псэлъафэр абы кьытекIащ.

НапэкIуэцIыр зыгъэхьэзырар ЩХЬЭЩЭМЫЩI Иэзэ.

Ди газетым и къыкIэлъыкIуэ номерыр къыщыдэкIынур дыгъэбгъэзэм и 1-рщ.

● Iэмэпкъ щхьыныгъуэкIэ

КIэтIий куда гъэва

IЭЩЫШХУЭ яуклам и кIэтIийм щэ куэд кIэрылъмэ, жьыгъэдийуэ кьыкIэрах, зэрагъэдзэкIыуэрэ лъэныкъуитIри фIыуэ ятхьэщI, зым и кIыхьагъыр зы темтIу нэблагъэуэрэ зэпаущIри, зы кIэпэр папхыкI. Адрей кIапэм тхьэмыщIыгъ хьэжар, ирамыубащэуэрэ из хуэу иралъхьэ, ари папхыкI. См 20-25-рэ я зэхуэкуурэ Iуданэкъэ зэпапхыкI, пыс хуабэм халъхьэ, шыгъу хадзэри, тхъурымбэр кьытрахыуэрэ зэ кьытрагъэкъуалъэ, мафIэр щабэ ящI, шыуаныщIкъэр трапIэкъри сыкьэтитI нэблагъэкIэ ягъавз. КIэтIийр лэпсым кьыхахьж, и бахъэр тIэкIу ягъакIуэ, зэпыпхыкIыпIэм хуэзэу зэпапщIри тепщэчыми илъу Iэнэм трагъэувэ. Пыстэ хуабэ, бжьыныкъ шыпс и гъусэу пщтыру яшх. КIэтIий кудар зыхэвыхьа лэпсыр хьэнтхъупс пщIы хъунущ, кьытекI дагъэри кьагъэсэбгэп.

Тхьэмыщыгъуэ зэрагъэхьэзырыр: Щэ тхъурымбэр тыкъыр щыкIынитIэурэ зэпагъэльэпэ, абы шыгъу, бурш, шыбжий сыр хьэжа, бжьыныкъэ упщIэта, тхьэмыщIыгъ хьэжа халъхьэ, псы щIыIэ тIэмIу кажIэри зэIащIэж.

Халъхьэхр (щIыуитI IыхьэI): кIэтIий лъэсауэ - г 600, зы тхъурымбэу - г 200, тхьэмыщIыгъу хьэжауэ - г 400, зэрагъэвэну псыуэ - г 3500, шыгъу - г 25, бжьыщIыкъэ укъэбзауэ - г 400, бурш хьэжауэ - г 3, шыбжий плъэжь хьэжауэ - г 3.

«Адыгэ шхыныгъуэхэр» тхылъым къытхьжащ.

● ЖыIэгъуэхэр

Тхьэкlумэм узыхуэмей куэд зэхех

●Фlым хуэдэгу тхъэкIумэр, бзэгум хуэгъэкIащ.
●Гумызагъэр гугъэпсэхущ.
●Зи тIуалэм хуимытыжыр зи щхьэфэ имыIэбз къигъанэрхъым - щхьэфэми фIэкIыркъым.
●Нэщхъ зэхэукIа зэпытыр езыр нэщхъеягъэущ.
●Ныкъуэр из пщIыпэ зызыныкъуэхIауэ къыщIидзыжмэ, уззгуэмыдуэ уз итIанэ.
●ТхъэкIумэм узыхуэмей куэд зэхех, ауэ жепIэу мащIэщ ихьэр.
●Фор зезыхьэм ещхьщ.
●Гум куэдIей жиIэнущ, едэIуэн игъуэтмэ.
●Гум узыкIитI иIэщ: зыр щIыхупэ нэщэнэщ.

БЕЙТЫГУЭНСэфарбий.

● Нэщэнэхэр

Уи Iэгу шхэмэ...

■Уи лъэгу шхэмэ гъуэгуанэ утохьэ,
■Уи Iэ уи блэгущIэ щIэпIъхьэну фIыкъым.
■Уи Iэгу шхэмэ, зыгуэр къыпохъуэ е пхощ.
■Умыщ Iэу уи щIыIу зэблупхькIмэ, уи щIыгъын зэгъэдзэкIауэ щыпIагъэмэ, зыгуэр къыпхэхъуэнущ.
■ Фафlэ узым и цIэ иралъэрэгъэкъым, «дахэкIэ» едэжрт.
■Фыз хэй ибгъэкIыжмэ, берычэтыр здрех жаIэрт.

● Хъужъуэхэр

Аргуфан кьуажэм щыщ Арахъэ Лидэ щэкIуэгъуэм и 28-р къыщалъхуа махуэщ!

Пщlэ зыхуэтэщI ди нэхъыжь Iумахуэу, ди анэшхуэ гумащIэ, ди анэ лъапIэ! Ди гуапэу дынохьэхьу нобэ хуэдэ махуэ ку эдэ уузынщэу, гукъэ уэнщэ у зIуIщIэну. У и пщIэр лъагэрэ уи щхьэр лъапIэу, уи бынх эм, абыхэм я щIэблэм я насыпым уагъэгуфIэ зэпыту, эрэкI дыгуш хуэ ду и эзрэ ди яго уитыну, гъащIэм гу щыпхуэну дыпхуолъадуэри, Тхьэр фIыгъуэкIэ кьыпхуэупсэ!

Уи бынх эр, ныскэр, малъхьэхэр, кьуэрылъхуу-пхьурылъхуухэр.

Лэскэн куейм хьихьэ Аргуфан кьуажэм щыщ Арахъэ Аскэр Арсен и кьуэ гъэфIэныр кьыщалъхуа махуэщ, илъэсищ ирокъури дохьуэхъу!

FIыуэ тлъагъу Аскэр щIыкIу, уи уафэр кьащхьэ эрэ уи щIылъэр щхьуантIэу лъэ быдзкIэ гъащIэм ухуэзэну, уи хьуэсапIэхэр кьохьуIлIэу, уяшнагъэр уи куэду, уи пщIэр лъагэрэ уи псэр кьабзэу, уи адэ-анэр бгъэлъапIэу, ахэр уяшнэу куэдрэ кIыпхьэщIытыну, адыгэ гъ лъэпкъыр зэрыгушхуэ щIыхуэ кIыпхэкIыну, насып инрэ гъащIэ кIыхькIэ Алыхьыр кьыпхуэупсэну долъаIуэ!

Бзхьуцэхэ я унагъуэр: Валя, Заур, Заирэ, Астемыр.

Псалъэзэблэдз

ЕкIуэкIыу: **3.** Урысей Федерацэм щIыхь зиIэ и артист, пшынауэ Iэзэу щыта. **9.** Iуащхьэмахуэм щыIэ щIыIэ бгы. **10.** ЩIыпIэ хуабэхэм кьыщыкI, хьэдзэ хужь зиIэ хьэщэпэщэ. **11.** Iэ тегъэщIапIэ, тельхьэпIэ зиIэ щэнт щабэ бгьуфIэ. **12.** ИлъэсиплIым ит хакIуэ. **13.** Щы Iэмэлсымэ. **14.** Адыгэ Республикэм щыIэ хъэбэрдей кьужэ. **15.** Адыгэхэр Дон псым зэреджэ. **22.** Жьзум хужьым кьыщIауэ щагъыр. **23.** Гъэм нэхъ и бэвыгъуэ зэман. **24.** ... щынэ кьыпхуэнэжа псым. **25.** Зэгуамыгъэжу псэущхьэм кьытраха фэ. **28.** Хабзэм тет, кьеэзгъ, пхъэмыжыщIагъэ зыхэмыльъ, узынщэ. **29.** 1829 гъэм Iуащхьэмахуэ и щыгум япэ дыдэу дэкIа адыгэпIэ. **32.** Сабий гъуэлъапIэ. **34.** ЗытрагъащIэу, зыщIагъакъуэу кьыщалкIухькIэ зэрагъэсэбэп пхъэ яе кIыхь. Зи мыIуэху зезыхуэхэм я щхьэм ар щытехуи кьохьу. **38.** Бжьыр, бжьыныкъ лъэпкъгъуэхэм щыщ къэкIыкIы. Нэхъыбэр зыщIыхьр мэз лъапэхэрщ. **40.** Жьзумым, нэгъуэщI пхъэщхьэмащIхэм кьыхащIыкI фадэ. **41.** Щэрэдж куейм щыIэ кьуажэ. **42** Адыгэ цейм щыщ Iыхьэ. **43** НэщI мазэм нэхъ хуэмыщIахэм, къулейсыхэм ират Iыхьэ. **44** ЩIыдагъэм кьыхах гъэсынапхъэ.

Къехьу: **1.** Щтэр тебгъэщIэртмэ, хуэзакIэ кьызыпих мывэ джей быдэ. **2.** Художественнэ тхыгъэ ин, сюжет зызыубгъуа иIэу. **4.** Сэбэп зыхэлъ. **5.** Адыгэ кьафэ лIэужьыгъуэу щыIа. **6.** Ерысыкьпхъэ гуэркIэ щахэмэн щхьэжэ щIым хьихьэу ящI псэуалъэ. **7.** Къэбэрдей-Балъкъэрым щыIэ куей, щежэх псы. **8.** ХьэкIэжхъуэкIэм ящыщу щы щабэ зытет, псым ещхь псэущхьэ мыин. **16** Нарт зекIуэлI. **17.** И купсэр пшхы хьуэ, сыру уэ лIэужьыгъуэ. **18.** Шы Iэмэпсымэ. **19.** Адыгэхэм ятIэ щызэрамыхьэ, нэгъэущI Iэзэхуэр щамыщIэ махуэ. **20.** Адыгэ хабзэм тету нысащIэр здрахьэлIа унагъуэм кьызэрыращыж щIыкIэм зэреджэ. **21.** Псым къыхэщIыкIа кумбыгъэ ин, псы, дагъэ хуэдэхэр иракIэу. **26** Псэ хэлъхьэ. **27.** ... кьуийм и лажьэ ... псэум ищIэрхъым. **30.** ЦIыхухэр щIэсыну, щIипсэуну ящI унэ е пIалъэкIэ кьащтэ пэш. **31.** Къэбэрдей-Балъкъэрым щыIэ зиIэ и артисткэ, Щоджэнцыкъу Алий и цIэр зезыхьэ Къэбэрдей къэрал драмэ театрым и джэгуакIуэ. **33.** ФIэкъуэ папщIэу зыгъэщхьэуэ щIхьэр ехьэхьи. **35.** Къэбэрдейхэр, щэрджэсхэр, шапсыгхэр, абыхэм я адрей лъэпкъэгъуэхэр зэрызэджэж псалъэ. **35.** ЩIакIуэ хьэ лъэпкъ. **37.** ГъущIхэкI лъапIэ. **39.** ... Мурат кIэ зэджэри щIалэ фIыцIэ кьуэгъуакъэ.

Зэхэзылъхьар
УЭРЫШ Нурхьэлийщ.

ЩэкIуэгъуэм и 21-м ди газетым тета псалъэзэблэдзым и жэуапхэр:

ЕкIуэкIыу: 1. Бохъу. 2. Тет. 6. Мэлищэ. 8. Хьэкъырш. 10. Таж. 12. Уэ. 13. Кьады. 14. Зауэ. 16. Кьэбыстэ. 17. Чыржьын. 20. ЛъэмбытI. 22. ПщIыпхъу. 24. Пащты. 25. Шэрэ. 26. Шэд. 27. Жьапщэ. 30. Акъужь. 33. Яжьэ. 34. Дэм. 35. Боз. 36. Еру. 41. Хьан. 42. Амдэч. 44. Ауэ. 45. Пхъэпс. 46. Ержьб. 48. Уэлий. 50. Нэбжьыщ. 51. Мыжурэ. 52. Лъэ-хьэтэн. 54. Егъу. 55. Напо. 56. Арыжь. 58. Из. 59. Гъуэгу. 60. Псыутх. 61. Щтырагъу. 62. Нып. 63. Щиху.

Къехьу: 1. Бащлъыжь. 3. Тхьэбзэ. 4. Нэпкъ. 5. Аркъэ. 7. Кьамышы. 9 Уэзыгмэс. 11. Кьамылыкъуэ. 18 Жьп. 19. Нащхьэ. 20. Пъэрыгъ. 21. Мэз. 22. Пыжь. 23. Хъушэ. 28. Армум. 29. Щыблэ. 31. Бжьо. 32. Бру. 37. КьардэнгъущI. 38. Бжьэхуц. 39. Бажэм. 40 Мусэрбий. 42. Асу. 43. Чей. 45. Пхужь. 47. Быж. 49. Пэскэн. 52. Пьостэн. 53. Нартыху. 55. Нысэ. 57. Кьрым.

Лы зэрагъэгъур

БЫПЫМЫPI мэлыпри бгъэгъу хъунущ. Ягъэгъу дзажэр, блатхьэр, куэр, кIуэпIхьэр зэрыхэтхьэ. Ар зэрыгъэ и пэ кьиуэу ялпIэ, лъэныкъуитIымкIи шыгъу щахуэ, итIанэ хэкъущыкIу лам иралъхьэ, и щхьэр трапIэри щыIапIэм щагъэуэ зы жэщ-махуэкIэ, нэхъ зэхэщыпсыхьым щхьэмIэ. Иужькlэ лы щыуар хьэкъущыкъым кьрахьыжри пхъэкъу ират, нэхъ зэкIэщIхуэзэу, захуэу щытын, псыри щIэжьин щхьэкIэ. Лы щыуар лъагапIэм, жьы зэпихум дежь пщыхьэщхьэм щыIэ Iадэ. Апхуэдизу мыгъэ, жэпхъаэу нэху кьоклI. ИтIанэ лыр кьыфIахьыж, тепщэчышхуэм иралъхьэ, бинт трапIэри щыIапIэм ягъэуэ пщыхьэщхьэ пщIондэ. Пщыхьэщхьэм лы щыуар лъагапIэм фIадзэри нэху кьрагъэкI. Абы иужькIэ лы гъэгъупщIар дыгъэ кьытепсэу фIэдзапIэм фIагъэпIащ, нэхъри гуэн щхьэкIэ. Бадзэ темытIысхьэн щхьэкIэ зэпIьафэщ щахуэ е абы и щIыIум нартыху хьэжыгъэ трагъэщащри дыгъапIэм яхь, зэрыхуэйм хуэдэу гъун щхьэкIэ.

КIэтIий куда гъэва

IЭЩЫШХУЭ яуклам и кIэтIийм щэ куэд кIэрылъмэ, жьыгъэдийуэ кьыкIэрах, зэрагъэдзэкIыуэрэ лъэныкъуитIри фIыуэ ятхьэщI, зым и кIыхьагъыр зы темтIу нэблагъэуэрэ зэпаущIри, зы кIэпэр папхыкI. Адрей кIапэм тхьэмыщIыгъ хьэжар, ирамыубащэуэрэ из хуэу иралъхьэ, ари папхыкI. См 20-25-рэ я зэхуэкуурэ Iуданэкъэ зэпапхыкI, пыс хуабэм халъхьэ, шыгъу хадзэри, тхъурымбэр кьытрахыуэрэ зэ кьытрагъэкъуалъэ, мафIэр щабэ ящI, шыуаныщIкъэр трапIэкъри сыкьэтитI нэблагъэкIэ ягъавз. КIэтIийр лэпсым кьыхахьж, и бахъэр тIэкIу ягъакIуэ, зэпыпхыкIыпIэм хуэзэу зэпапщIри илъу Iэнэм трагъэувэ. Пыстэ хуабэ, бжьныкъ шыпс и гъусэу пщтыру яшх. КIэтIий кудар зыхэвыхьа лэпсыр хьэнтхъупс пщIы хъунущ, кьытекI дагъэри кьагъэсэбгэп.

Тхьэмыщыгъуэ зэрагъэхьэзырыр: Щэ тхъурымбэр тыкъыр щыкIынитIэурэ зэпагъэльэпэ, абы шыгъу, бурш, шыбжий сыр хьэжа, бжьныкъэ упщIэта, тхьэмыщIыгъу хьэжа халъхьэ, псы щIыIэ тIэмIу кажIэри зэIащIэж.

Халъхьэхр (щIыуитI IыхьэI): кIэтIий лъэсауэ - г 600, зы тхъурымбэу - г 200, тхьэмыщIыгъу хьэжауэ - г 400, зэрагъэвэну псыуэ - г 3500, шыгъу - г 25, бжьыщIыкъэ укъэбзауэ - г 400, бурш хьэжауэ - г 3, шыбжий плъэжь хьэжауэ - г 3.

«Адыгэ шхыныгъуэхэр» тхылъым къытхьжащ.

Редактор нэхъыщхьэ ХЬЭФIЫЦIЭ Мухьэмэд

РЕДАКЦЭМ И КОЛЛЕГИЕМ ХЭТХЭР

Жылаго Заурбэч (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **ЖъэкIэмыхъу Марин** (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **Ширдий Марин** (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **Гъурыжь Мадин** (жэуап зыхь секретарь), **ГъущIо Зарифэ, Кьардэн Маритэ, Ныбжьэ Таисэ, Хьжькьыкъэр Алик.**

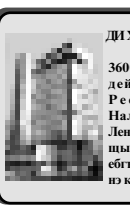

ДИ ХЭЩIАПIЭР

360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ, Налшык къалэ, Лениным и цIэкIэ щыIэ уэрам, 5, ебгъуанэ - ещIапIэ и къатэр.

ТЕЛЕФОНЭР: редактор нэхъыщхьэм, секретарым - 42-56-19; редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэхэм - 42-63-64, 47-31-54, 47-33-23; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66.

КЪУДАМЭХЭМ: политикэмкIэ, жылагъуэмрэ лъэпкъ IуэхуэхэмкIэ - 42-22-86; кьуажэ гъащIэмрэ экономикэмкIэ - 47-22-63, 42-57-59; щIэнхабзэмкIэ - 42-75-36; обозревателхэм - 42-22-89; хабзэхьумэ Iуэхущапи Iэхэм ядолъхьэныжьмкIэ - 42-60-53; къыбарыщIэхэмкIэ, спортымрэ писькомэхэмкIэ - 42-22-88; егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ - 47-32-15; зэдзэкIакIуэхэм - 42-21-88; корректорхэм - 42-60-27; бухгалтерием - 47-31-69; ЭВМ-м и операторхэм - 42-22-84; компьютер Iуэхущапи Iэм - 42-26-41; суэрэтехым - 42-75-78.

Тедзэ тхыгъэхэм кьыщыхьа бжьыгъэхэм, кьыщалэта Iуэхугъуэхэм я пэжагъымкIэ ахэр зытхахэм и эу жэуап яхь. Авторхэмрэ редакцэмрэ я Iуэху еплъыкIэр зэтехуэ зэныту щытыкIым.

Газетыр Iэ зэыдпахэм яхуэхьынырэ щIэ дальи КъБР-м федеральнэ пошт зэпащIыныгъэхэмкIэ и управленэм.

Тел.: 42-06-51, 42-19-59.

Газетыр щрикIыжьмкIэ жэуап ехь КъБР-м и "Роспечать" АО-м.

Газетыр 1989 гъэм дыгъэгъазэм и 16-м №П-0065-м щIигу ятхащ.

Зы илъэсым газетыр 250-рэ къыдокI.

1905 гъэм щыIа Революцэм и цIэр зезыхьэ Республикэ полиграфкомбинат, Налшык къ., Лениным и цIэкIэ щыIэ уэрам, 33, телефоныр 42-35-75.

Мы къыдэкIыгъуэм елэжьахэщ: жэуап зыхь секретарым и къуэдзэ **ДыщкI Соня, редактору ЩIхьэщмыщI Иэз, корректорхэу Бащэ ФатIимэ** *(2, 3, 4-нэ нап.)*, **ПхытIыкI Юрэ** *(1, 5, 6-нэ нап.)*. *КомпьютеркIэ газетым и тепльэр ящIащ:* **Дол Маринэ, Щомахуэ Марианэ,** *суэрэтыкI* **Бицу Жанэ.**

Номерыр "Адыгэ псалъэ" и компьютер IэнатIэм щагъэхьэзыращ.

Газетым Iэ цыгредзар сыхьэт 21.30-рщ.

Индексыр 51531● Тираж 10.125● Заказ №3793